

Naar structurele samenwerking tussen de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs, de jeugdzorg en instellingen op het gebied van welzijn, gezondheidszorg en veiligheid

*Resultaten van de provinciale en grootstedelijke conferenties Leerling & Zorg
en onderzoek onder scholen voor voortgezet onderwijs*

augustus 2003

prof. drs. Dolf van Veen
drs. Tirza Kuijvenhoven
drs. Peter van den Bogaart

© *Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg / NIZW Jeugd*

Postbus 19152
3501 DD Utrecht

tel: 030 - 230 66 93
fax: 030 - 231 96 41

e-mail: onderwijsjeugdzorg@nizw.nl
<http://www.nizw.nl/onderwijsjeugdzorg>

Voorwoord

Deze rapportage doet verslag van de bevindingen van de conferenties die door het Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg op verzoek van het ministerie van OCenW gehouden zijn in provincies en grootstedelijke jeugdzorg-regio's. Bovendien wordt gerapporteerd over de resultaten van onderzoek dat het LCOJ in samenwerking met het NIBUD heeft verricht naar de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs en de samenwerking met externe instellingen. Het verslag bouwt voort op de tussentijdse resultaten van de regionale conferenties *Leerling & Zorg* waarover eerder werd gerapporteerd ten behoeve van het Algemeen Overleg over Veiligheid op school en opvang van probleemjongeren.¹ De conferenties beoogden een impuls te geven aan de verbetering van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs en met name aan de samenwerking van het onderwijs met externe instellingen op het gebied van welzijn, jeugdzorg, (geestelijke) gezondheidszorg en veiligheid (politie en justitie). Centraal stond met name het bevorderen van niet-vrijblijvende afspraken tussen betrokken partijen (uitvoerende instellingen, lokale en provinciale overheden) met het doel de samenwerking tussen het onderwijs, de jeugdzorg en andere externe instellingen structureel te verbeteren, de scholen en de leerlingenzorg structureel te ondersteunen, en de kwaliteit van preventieve strategieën en (vroegtijdige) hulpverlening aan kinderen en jeugdigen met psychosociale en ontwikkelingsproblemen en hun gezinnen te verbeteren.

Er zijn tal van redenen aan te geven in de huidige beleids- en uitvoeringspraktijk die het belang van deze opdracht onderstrepen. In de praktijk van het voortgezet onderwijs worden tal van gedrags- en ontwikkelingsproblemen van jongeren gesignaleerd die de leerlingbegeleiding en leerlingenzorg uitdagen en het realiseren van de eigenlijke onderwijstaken onder druk zetten. De samenwerking met externe instellingen is in veel gevallen suboptimaal. Drie functies zijn hierbij in het geding: een tijdige signalering van (ernstige) gedrags- en ontwikkelings- en opvoedingsproblemen, een adequate beoordeling van de aard van deze problemen en de ondersteuningsmogelijkheden, en, tot slot, het voorzien in passende interventies. De afgelopen jaren is het streven er in toenemende mate op gericht de uitstroom naar het speciaal onderwijs te beperken en in te zetten op het reduceren van voortijdig schoolverlaten. Dreigende schooluitval en het escaleren van gesignaleerde gedrags- en ontwikkelingsproblemen

van leerlingen moeten tegengegaan worden door niet alleen a) de kwaliteit van het onderwijs en de schoolinterne leerlingenzorg te verbeteren, b) de samenwerking van scholen onderling, inclusief het praktijkonderwijs en LWOO in het samenwerkingsverband vo, te intensiveren en c) de samenwerking van scholen voor vo met externe instelling op het gebied van welzijn, zorg en veiligheid beter te benutten. Versterking van de leerlingenzorg door middel van samenwerking met externe instellingen is daarmee een belangrijk thema geworden in de huidige uitvoeringspraktijk in scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs.

In de praktijk blijkt echter dat het voor velen scholen niet duidelijk is van welke instellingen zij een bijdrage kunnen verwachten, wat de taken en verantwoordelijkheden van deze partijen zijn, hoe het overleg en de samenwerking in de uitvoering van zorgverlening het beste gerealiseerd kan worden, waar en met wie hierover afspraken gemaakt kunnen worden en wie zij kunnen aanspreken als de taakuitvoering ondermaats is of vrijblijvend ingevuld wordt. Ondanks deze voor scholen belastende omstandigheden is een toenemend aantal scholen erin geslaagd de schoolinterne leerlingenzorg te versterken door afspraken met externe partijen te maken ten behoeve van overleg over problemen van leerlingen die buiten het taak- en verantwoordelijkheidsgebied van scholen liggen en door het realiseren van passende meer of minder specialistische ondersteuningsmogelijkheden.

Deze ontwikkelingen zijn versterkt door de omslag in het beleid. In toenemende mate wordt ingezet op het scheppen van voorwaarden om de basisvoorzieningen te versterken, aanvullend te werken op de leerlingenzorg en de taken van gemeentelijk gefinancierde instellingen en de provinciaal of grootstedelijke gefinancierde jeugdzorg in samenhang hiermee vorm te geven en te verduidelijken.

Deze beweging is nog niet uitgekristalliseerd. De praktijk laat in het verlengde hiervan een aanzienlijke variatie zien.² Zo zijn niet alleen verschillen te constateren in de kwaliteit en organisatie van de schoolinterne leerlingenzorg, maar bestaat er ook een aanzienlijke variatiebreedte als we kijken naar de samenwerkingspartners van scholen, de taken en verantwoordelijkheden van partijen en de omvang van de inzet, de organisatie van de samenwerking

¹ Zie: Veen, A.F.D. (2002), *Versterking leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs. Tussentijdse resultaten provinciale en grootstedelijke conferenties Leerling & Zorg*. LCOJ / NIZW Jeugd.

² Voor een overzicht van de praktijkvoorbeelden van samenwerking die door de provincies en grootstedelijke regio's, gemeenten en uitvoerende instellingen in het kader van de regionale conferenties werden aangemerkt als veelbelovend, verwijzen we naar de publicatie van het Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg (2003), *Voorbeelden van veelbelovende samenwerkingspraktijken*. Utrecht: LCOJ / NIZW Jeugd.

en uitvoering van functies, en de borging van de samenwerking (incidenteel/vrijblijvend of structureel).

Tegen deze achtergrond is het dan ook verheugend te noemen dat de landelijke, provinciale en lokale overheden diverse initiatieven hebben genomen om, in samenwerking met andere relevante partijen zoals het IPO, de VNG en de MO-groep, deze situatie te verbeteren. Zo is tegen de achtergrond van de in voorbereiding zijnde Wet op de Jeugdzorg en de daarin vastgelegde aansluiting van Bureau Jeugdzorg op voorliggende, algemene voorzieningen een plan van aanpak ontwikkeld om gemeentelijke taken op het gebied van opvoedings- en gezinsondersteuning te verduidelijken en in samenhang te brengen met het werk- en taakgebied van de Bureaus Jeugdzorg.

Met betrekking tot het voortgezet onderwijs en de samenwerking met externe instellingen op het gebied van welzijn, zorg en veiligheid zijn door de overheden specifieke afspraken gemaakt (zie notitie *Niemand de deur uit*, 2002) die betrekking hebben op taken en verantwoordelijkheden van partijen en de samenwerking in het kader van de versterking van de leerlingenzorg en de zorgstructuur van scholen en de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs. De regionale conferenties, die op verzoek van het ministerie van OCenW door het LCOJ in provincies en grootstedelijke regio's zijn belegd rond dit onderwerp met het doel inzicht te krijgen in de stand van zaken van en afspraken te maken over vervolgcacties, vormen een ander wapenfeit. Ter voorbereiding van de regionale conferenties is een overzichtsstudie gemaakt naar de samenwerking van het voortgezet onderwijs met externe instellingen op het terrein van de leerlingenzorg, mede met het doel de beleids- en uitvoeringspraktijk verder te verbeteren.³ Het in dit boek beschreven model voor de samenwerking van het voortgezet onderwijs met externe instellingen op het gebied van zorg, welzijn en veiligheid werd door de deelnemers aan de conferenties breed onderschreven.⁴

De resultaten van deze conferenties en de hieraan gekoppelde conclusies staan centraal in deze rapportage. Daarnaast wordt gerapporteerd over de bevindingen van onderzoek van het LCOJ in nauwe samenwerking met het NIBUD naar de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs en de samenwerking met externe instellingen. Op verzoek van het LCOJ heeft het NIBUD in de scholenvragenlijst die gekoppeld is aan het scholierenonderzoek 2001-2002 een door ons ontwikkelde vragenset toegevoegd. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in deze rapportage. Tezamen met de bevindingen van de conferenties vormen zij belangrijke bestanddelen om de

samenwerking tussen (externe) instellingen op het gebied van zorg, welzijn en veiligheid enerzijds en scholen en onderwijs-samenwerkingsverbanden in het voortgezet onderwijs anderzijds systematisch in beeld te brengen ten behoeve van een evaluatie van de stand van zaken en de monitoring van de voortgang van de aansluiting en samenwerking in deze belangrijke onderwijssector.

10 april 2003

Prof. drs. Dolf van Veen
Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg

³ Zie: Doorduijn, A., R. Fiddelaers-Jasper, I. Spee & D. van Veen (2002), *Samenwerking in de uitvoering; leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs en externe instellingen*. Garant: Apeldoorn/Leuven.

⁴ Zie: Veen, D. van (2002), De samenwerking tussen de participanten in de leerlingenzorg in beeld. In A. Doorduijn e.a., *Samenwerking in de uitvoering; leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs en externe instellingen*. Garant: Apeldoorn/Leuven, p. 17-25 en 61-120.

Inhoud

Samenvatting en conclusies	7
1. Provinciale en grootstedelijke conferenties Leerling & Zorg	13
2. Algemene bevindingen provinciale en grootstedelijke conferenties	17
3. Resultaten Vragenlijst Samenwerking voortgezet onderwijs en externe instellingen (regionale conferenties)	23
3.1 Samenwerking tussen scholen voor voortgezet onderwijs en externe instellingen	25
3.2 De rol van samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs	30
3.3 De aansluiting van het REC met voortgezet onderwijs en jeugdzorg	32
4. Resultaten Scholenvragenlijst Leerlingenzorg en externe instellingen (NIBUD/LCOJ)	37
4.1 Schoolinterne leerlingenzorg en zorgadviesteams	39
4.2 Contacten van de school met externe instellingen	43
4.3 Contacten van de school met (Bureau) Jeugdzorg	48
4.4 Leerlingbegeleiding en pedagogisch klimaat	50

Samenvatting en conclusies

In 2002/2003 zijn op verzoek van het ministerie van OCenW in vrijwel alle provincies en grootstedelijke regio's in Nederland conferenties Leerling & Zorg georganiseerd door het Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg (LCOJ). De conferenties beoogden een impuls te geven aan de verbetering van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs en met name de samenwerking van het onderwijs met externe instellingen op het gebied van jeugdzorg, (geestelijke) gezondheidszorg, welzijn en veiligheid (politie en Justitie). De conferenties zijn voorbereid in samenwerking met de ministeries van OCenW, VWS, het IPO, de VNG en vertegenwoordigers van landelijke organisaties waaronder de VVO, de projectorganisatie VMBO, de Wegbereiders (REC) en de MO-Groep (Bureaus Jeugdzorg).

De conferenties zijn georganiseerd in samenwerking tussen de provincies, lokale overheden en vertegenwoordigers van uitvoerende instellingen. Het LCOJ heeft per conferentie een provinciale of grootstedelijke voorbereidingsgroep bijeengebracht die verantwoordelijk was voor de invulling van het regiospecifieke deel, waarbij uitdrukkelijk aangesloten werd bij (beleids)ontwikkelingen in de betrokken regio. De voorbereidingsgroep varieerde van 8 tot 15 deelnemers, die 2 tot 7 keer bij elkaar zijn geweest. De uitvoering van de conferenties is begin 2002 gestart en werd afgerond in februari 2003. Ruim 1000 sleutelfiguren uit de beleids- en uitvoeringspraktijk namen deel aan de conferenties. In drie regio's is afgezien van een conferentie.

In het middagprogramma werd met een deel van de conferentiegangers nader ingegaan op de stand van zaken van de samenwerking van het voortgezet onderwijs met externe instellingen op het gebied van welzijn, (jeugd)zorg en veiligheid. Aan de hand van een discussieformat / vragenlijst werd de discussie gevoerd in subgroepen die samengesteld werden op basis van de jeugdzorgregio's. In een aantal gevallen werd afgeweken van deze werkwijze. Aan het eind van de discussie, die twee tot drie uur duurde, werden de ingevulde vragenlijsten verzameld. In totaal hebben bijna 400 conferentiedeelnemers de vragenlijst ingevuld.

De resultaten van deze conferenties en de hieraan gekoppelde conclusies staan centraal in deze rapportage. In hoofdstuk 2 worden de algemene bevindingen gerapporteerd. Hoofdstuk 3 bevat de resultaten van het middagedeelte van de regionale conferenties (vragenlijst). Daarnaast wordt in hoofdstuk 4 gerapporteerd over de bevindingen van onderzoek van het LCOJ in nauwe samenwerking met het NIBUD naar de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs en de samenwerking met externe instellingen. Op verzoek van het LCOJ heeft het NIBUD in de scholenvragenlijst die gekoppeld is aan het scholierenonderzoek 2001-2002 een door ons ontwikkelde vragenlijst toegevoegd. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in deze rapportage. Tezamen met

de bevindingen van de conferenties vormen zij belangrijke bestanddelen om de samenwerking tussen (externe) instellingen op het gebied van zorg, welzijn en veiligheid enerzijds en scholen en onderwijs-samenwerkingsverbanden in het voortgezet onderwijs anderzijds systematisch in beeld te brengen ten behoeve van een evaluatie van de stand van zaken en de monitoring van de voortgang van de aansluiting en samenwerking in deze belangrijke onderwijssector. De afspraken tussen overheden (BANS, 24-4-2002) vormen daarbij een belangrijk richtsnoer.

Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen. Voor een uitgebreide beschrijving van de resultaten en kwantitatieve gegevens verwijzen we naar de respectieve hoofdstukken.

Samenvatting van de bevindingen

Samenwerken is niet vanzelfsprekend, niet tussen het voortgezet onderwijs en de jeugdzorg en lokale voorzieningen, niet tussen het voortgezet onderwijs en het speciaal onderwijs, en niet tussen de jeugdzorg en het speciaal onderwijs. Beeldvorming, systeemshotten, organisatorische en andere factoren belemmeren een structurele en productieve samenwerking in het belang van leerlingen en degenen die in de dagelijkse praktijk verantwoordelijkheid hebben voor hun opvoeding en onderwijs. De opvatting wint echter terrein dat goede ondersteuning van zowel kinderen en gezinnen met (ernstige) gedrags-, ontwikkelings- en opvoedingsproblemen als leerkrachten en andere professionals die dagelijks betrokken zijn bij opvoeding en onderwijs dwingt tot een heroriëntatie van de jeugdzorg en van de inzet van lokale voorzieningen. Basisgedachten hierbij zijn: gezinnen en algemene voorzieningen voor opvoeding en onderwijs versterken en complementair werken, preventieve en hoogwaardige diagnostische en interventiecapaciteit in de eerste lijn brengen, jeugdzorg meer schoolnabij en (intensief) ambulante inzetten, integratie van dienstverlening, en vooral: concrete en snel beschikbare ondersteuning voor jeugdigen, hun gezinnen en het onderwijs.

- 1. Provincies en grootstedelijke regio's maken tezamen met gemeenten werk van de aansluiting van Bureau Jeugdzorg en lokale voorzieningen op de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs. Er is sprake van een toenemende praktijk van bestuurlijk overleg tussen gemeenten en de provincie/grootstedelijke regio over de afstemming tussen het lokaal (preventief) jeugdbeleid en de jeugdzorg. De afstemming met het lokaal onderwijsbeleid (en schoolbesturen) is echter niet vanzelfsprekend. Andere knelpunten betreffen de binnen- en tussengemeentelijke samenwerking, de financiering van de deelname van lokale voorzieningen in de zorgstructuur van het voortgezet onderwijs, en het grote aantal netwerken. In het verlengde hiervan worden ontwikkelingsopdrachten aangegeven.*

Uit de regionale conferenties blijkt dat provincies en grootstedelijke regio's werk maken van de samenwerking met gemeenten om de aansluiting van de jeugdzorg en andere externe instellingen (jeugdgezondheidszorg, welzijn, politie en Justitie) op de zorgstructuur van het voortgezet onderwijs te bevorderen. Over de koers, de richting van de beoogde vernieuwing lijkt een grote mate van overeenstemming te bestaan, net als over de nagestreefde complementariteit van bestuur. Tussen provincies en grootstedelijke regio's zijn verschillen waar te nemen in tempo, in aanpak en in de omvang van de investeringen die hiermee gemoeid zijn.

De bevindingen tonen aan dat de voortgang op het terrein van de structurele samenwerking tussen het onderwijs, de jeugdzorg en lokaal gefinancierde instellingen in 12 van de 15 provincies en grootstedelijke regio's de afgelopen anderhalf tot twee jaar aanzienlijk is.

Een aantal dingen valt op in de aanpakken die thans ontwikkeld worden. In de samenspraak tussen gemeenten en provincies wordt steeds meer aandacht besteed aan:

- de taakuitvoering en verbetering van de kwaliteit van Bureau Jeugdzorg;
- de benodigde inhoudelijke afstemming tussen samenwerkende gemeenten in een jeugdzorgregio (centrumfunctie van grote gemeenten, gebiedsgerichte planning en regionalisatie) en de behoefte aan deskundigheidsbevordering van beleidsmedewerkers van gemeenten en provincies;
- de versterking van het schoolmaatschappelijk werk;
- de (co-)financiering van activiteiten;
- de verduidelijking van taken, verantwoordelijkheden en de omvang en financiële inzet van partijen;
- de ketenkwaliteit (horizontaal en verticaal) van algemene voorzieningen en zorgvoorzieningen waarvoor een indicatie nodig is, en met name ook
- de behoefte aan het versterken van de relatie met schoolbesturen.

De toegenomen aandacht van provincies en grootstedelijke regio's voor de structurele samenwerking tussen de jeugdzorg en het voortgezet onderwijs en de afstemming met het lokaal beleid begint vruchten af te werpen, maar verdient blijvende aandacht en ondersteuning. Het zou daarbij niet alleen moeten gaan om de aansluiting jeugdzorg en lokaal jeugdbeleid, maar nadrukkelijk ook om de afstemming van de jeugdzorg op het lokaal jeugd- en onderwijsbeleid. Het blijkt dat de vraag vanuit het onderwijs op het gebied van de ondersteuning van de leerlingenzorg een beperkte rol speelt bij de invulling van de gemeentelijke rol ten aanzien van de afstemming tussen lokaal beleid en jeugdzorgbeleid. Onderwijs- en jeugdbeleid zijn nog in veel gemeenten onvoldoende op elkaar betrokken en het onderwijs is vaak afwezig in programma's die een verbetering van de aansluiting tussen lokaal jeugdbeleid en de jeugdzorg beogen. De verbetering van de samenwerking met schoolbesturen en onderwijs-samenwerkingsverbanden

den wordt in het verlengde hiervan aangemerkt als een vitaal aandachtspunt. Daarnaast speelt het vraagstuk van tussengemeentelijke samenwerking op het gebied van het onderwijs- en jeugdbeleid. Hier liggen belangrijke ontwikkelingsopdrachten die bijdragen aan het verbeteren van de infrastructuur en de centrale rol die het onderwijs hierin speelt.

Veel gemeenten gaven te kennen het moeilijk te vinden de beleidsterreinen waarvoor zij verantwoordelijk zijn op elkaar af te stemmen en te richten op de versterking van de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs. Vrij algemeen worden ook de financiële middelen hiervoor ontoereikend geacht. Vanuit gemeentelijk perspectief is de behoefte aan de inzet van de Bureau Jeugdzorg in de onderwijszorgstructuur groot, met name ook met betrekking tot de inzet van de jeugdzorg voor de hulpverlening aan gedragsmoeilijke leerlingen en het beleid gericht op het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Prioritaire beleidsonderwerpen van gemeenten zijn verder de versterking van het schoolmaatschappelijk werk en het vraagstuk rond de afstemming, kwaliteitsverbetering en samenwerking tussen zorgstructuren in het onderwijs en andere, preventieve en curatieve/repressieve netwerken (buurtnetwerken, RMC-netwerken, leerplichtnetwerken, bredeschoolnetwerken, preventieve en repressieve justitienetwerken e.d.).

Met betrekking tot dit laatste punt bestaat er in het voortgezet onderwijs grote behoefte aan het terugdringen van de projecten- en netwerkcultuur en aan het allereerst realiseren van een structurele basisinzet van externe instellingen in de onderwijszorgstructuur. Scholen worden geconfronteerd met een grote hoeveelheid beleidsprogramma's en projecten van gemeenten en andere overheden op het gebied van veiligheid, zorg, onderwijs en welzijn, terwijl bovendien in een substantieel aantal regio's de uitvoerende instellingen zelf lijken te kunnen beslissen of en op welke wijze zij de scholen ondersteunen. De indruk bestaat dat voor veel scholen de onduidelijke en inefficiënte situatie is ontstaan van een projectenkermiss en een groot aantal netwerken die zich richten op risicokinderen, met veel overlappingsen, veel overleg, weinig directe ondersteuning en een beperkt rendement. De samenhang van deze netwerken met de onderwijszorgstructuur op school- en bovenschools niveau lijkt onvoldoende. Wat opvalt in de lokale netwerken is de aanzienlijke variatie (qua deelnemende partners, functie, beoogde leeftijds- en doelgroepen, bereik, werkwijzen en positionering in de preventieve en/of zorginfrastructuur) en, in het verlengde hiervan, de aanzienlijke variatie in behoeften van betrokken gemeenten met betrekking tot de aansluiting van de jeugdzorg en van Bureau Jeugdzorg in het bijzonder op lokale voorzieningen, netwerkstructuren en het lokaal beleid.

De overgrote meerderheid van de bevraagde respondentengroepen vindt dat de aandacht allereerst gericht moet

worden op het benutten en versterken van de zorginfrastructuur. Vraagstukken rond de afstemming, kwaliteitsverbetering en samenwerking tussen de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs en andere preventieve en curatieve/repressieve netwerken (buurtnetwerken, leerplicht- en RMC-netwerken, bredeschoolnetwerken, lokale 12plus-netwerken, preventieve en repressieve justitienetwerken e.d.) kunnen vervolgens tegen deze achtergrond benaderd en opgelost worden.

- 2. De zorgstructuur van het voortgezet onderwijs vormt de basis voor de aansluiting van lokale voorzieningen en de jeugdzorg. Lokale voorzieningen (leerplicht, jeugdgezondheidszorg, schoolmaatschappelijk werk, politie) ondersteunen de schoolinterne leerlingenzorg en nemen veelvuldig deel aan het zorgadviesteam, het periodieke multidisciplinaire overleg van schoolvertegenwoordigers met deze externe instellingen en de jeugdzorg bij (vermoedens van) ernstige gedrags-, ontwikkelings- en opvoedingsproblemen. De rol van samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs met betrekking tot de samenwerking met externe instellingen is in ontwikkeling en wordt vooral benut voor het maken van centrale afspraken over de aard en organisatie van de samenwerking en de inzet van partijen. De afspraken tussen de overheden (BANS, 24-4-2002) zijn in lijn met de feitelijke samenwerkingspraktijk in het voortgezet onderwijs en de aangegeven ontwikkelingsrichting.*

De zorgstructuur in het voortgezet onderwijs, dat wil zeggen de leerlingenzorg op school- en bovenschools niveau, vormt het knooppunt om de samenwerking met externe instellingen op het terrein van welzijn, zorg (jeugdzorg, gezondheidszorg en gehandicaptenzorg) en veiligheid te organiseren. Scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs hebben al werkrelaties met de jeugdgezondheidszorg, leerplicht en in toenemende mate Bureau Jeugdzorg, die als wettelijk verankerde partijen functies (gaan) vervullen. Ook is de functie van schoolmaatschappelijk werk in opkomst en zijn de contacten met de politie in het voortgezet onderwijs geïntensiveerd. Uit de regionale conferenties blijkt dat de zorgstructuur op schoolniveau het aangrijpingspunt vormt voor de aansluiting van lokale instellingen en Bureau Jeugdzorg, aangevuld met die van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en de Regionale Meld- en Coördinatie-functie (RMC) waarin de vmbo-scholen gebiedsgericht (inclusief betrokken havo- en vwo-scholen) hun samenwerking met betrokken externe instellingen regelen en afspraken maken met lokale voorzieningen (gemeenten) en het Bureau Jeugdzorg (provincie/grootstedelijke regio) over de aard en inrichting van de samenwerking en de taken, verantwoordelijkheden en omvang van de inzet van partijen.

Met betrekking tot de wijze waarop Bureau Jeugdzorg efficiënt en effectief kan aansluiten bij de leerlingenzorg en de daarin al langer bestaande samenwerking met de

jeugdgezondheidszorg en de leerplicht zijn diverse mogelijkheden ontwikkeld. Uit de regionale conferenties blijkt dat de formule van *zorgadviesteams* daarvoor de meest gebruikelijke is. Het Bureau Jeugdzorg maakt op verzoek deel uit van het zorgadviesteam (ook wel zorgbreedtecommissie of social team genoemd) dat geregeld, gemiddeld één keer in de vier weken, samenkomt. Vaste deelnemers aan dit overleg zijn daarnaast de medewerkers van de schoolinterne leerlingenzorg, de jeugdgezondheidszorg, de leerplichtambtenaar, het (school) maatschappelijk werk en, op verzoek, de politie en vertegenwoordigers van andere betrokken externe instellingen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de inbreng van de jeugdgezondheidszorg, de politie, het welzijnswerk (waaronder het algemeen maatschappelijk werk) en de leerplichtambtenaar. De provincie/grootstedelijke regio is verantwoordelijk voor de inzet van het Bureau Jeugdzorg. Aparte aandacht verdient de functie van (school)maatschappelijk werk.

In en om het onderwijs kan het Bureau Jeugdzorg zo aanvullend op de leerlingenzorg en de inzet van lokaal gefinancierde instellingen (leerplicht, maatschappelijk werk, jeugdgezondheidszorg en politie) haar toegangsfuncties inzetten, bestaande ervarings- en diagnostische gegevens benutten, en in de uitvoering samenwerken met andere lokale basisvoorzieningen. Deze werkwijze en organisatievorm maken het mogelijk de inzet van genoemde kernpartijen productief te maken in de frontlinie van het onderwijs, via heldere en snelle procedures, en de samenwerking tussen instellingen in de uitvoering van de dienstverlening concreet vorm te geven. Een dergelijke wijze van werken sluit aan bij de signalering van (ernstige) opgroei- en opvoedingsproblemen in het onderwijs, benut de toeleidingsmogelijkheden van het onderwijs en lokale voorzieningen voor de jeugdzorg, en maakt het mogelijk om bij het onderzoek van de hulpvraag en de indicatiestelling de lokale ondersteuningsmogelijkheden en de hulpbronnen van het onderwijs te betrekken. Activering van het zorgadviesteam verloopt na toestemming van de ouders (en de jeugdigen) via de schoolinterne leerlingenzorg.

- 3. De resultaten van de regionale conferenties en het aanvullend onderzoek laten zien de beoogde samenwerking (zie BANS-afspraken) reeds in een substantieel aantal scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs geheel of gedeeltelijk is gerealiseerd. Ten behoeve van de opschaling en borging van de beoogde samenwerkingspraktijk met externe instellingen in het voortgezet onderwijs zijn (nadere) afspraken tussen overheden en met schoolbesturen van belang. Deze betreffen de samenwerking van lokale voorzieningen met de schoolinterne leerlingenzorg, de deelname en inzet van externe instellingen (waaronder het Bureau Jeugdzorg) in het zorgadviesteam, en de samenwerking van externe instellingen met het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs. Het gaat daarbij niet alleen om een verduidelijking van taken, verant-*

woordelijkheden en omvang van de inzet van partijen, maar ook om kwaliteitsverbetering van de organisatie en uitvoeringspraktijk en om het realiseren van gezamenlijke ondersteuningsprogramma's. Speciale aandacht dient tevens uit te gaan naar de inzet en financiering van schoolmaatschappelijk werk, de inzet van Bureau Jeugdzorg, en de kwaliteit van de schoolinterne leerlingenzorg waarop externe instellingen aangrijpen.

In het voortgezet onderwijs staan de versterking van de interne leerlingenzorg, het zorgbeleid van scholennetwerken (samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs) en de samenwerking met externe instellingen sterk in de aandacht. Duidelijkheid lijkt geboden als het gaat om de aansluiting van externe instellingen bij het onderwijs en de versterking van de leerlingenzorg. Scholen voor voortgezet onderwijs en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs willen structurele, schoolnabije samenwerking met lokale voorzieningen en de jeugdzorg en duidelijkheid over de aard en omvang van de inzet van deze instellingen. Ten aanzien van de externe ondersteuning op het gebied van probleemtaxatie en hulpverlening bestaan grote verschillen tussen en ook binnen regio's. Medewerkers uit het voortgezet onderwijs in een aanzienlijk aantal regio's ervaren deze ondersteuning als kwetsbaar, persoonsgebonden, aanbodgericht en weinig substantieel. Bij een groot aantal scholen blijken de ondersteuningsmogelijkheden van (sommige) externe instellingen onbekend. Bij het ontbreken van voldoende ondersteuning gaan scholen voor voortgezet onderwijs ertoe over de expertise van externe instellingen uit eigen middelen in te kopen of zelf functionarissen aan te stellen (met name schoolmaatschappelijk werkers, orthopedagogen/psychologen of gespecialiseerde leerlingbegeleiders). Scholen ervaren dit als een onwenselijke situatie, willen af van de vrijblijvendheid en kwetsbaarheid van de ondersteuning van de leerlingenzorg, en wensen structurele samenwerking en afstemming. Het gaat daarbij niet alleen om duidelijkheid over de taken, verantwoordelijkheden en omvang van de inzet van betrokken partijen, maar ook om de kwaliteitsverbetering van de uitvoering en samenwerking en een verbetering van de organisatie van de samenwerking op school- en bovenschools (regionaal) niveau.

Voor een effectieve en efficiënte samenwerking bij gesignaleerde gedrags- en ontwikkelingsproblemen van jeugdigen moet de school kunnen beschikken over een goede overlegstructuur met externe partijen en kunnen vertrouwen op de inzet van deze professionals. Onze bevindingen tonen dat hier nog veel te winnen is. Getuige de grote verschillen die wij aantreffen tussen scholen zijn verduidelijking van taken en verantwoordelijkheden van instellingen en vooral ook van de omvang van de inzet van groot belang, ook indien wet- en regelgeving van toepassing zijn zoals bijvoorbeeld in het geval van de leerplicht en de jeugdgezondheidszorg waarvoor gemeenten beleidsverantwoordelijk zijn. De Wet op de Jeugdzorg biedt mogelijkheden om de taken en verantwoordelijk-

heden van Bureau Jeugdzorg vast te leggen. Hoewel in de grootstedelijke regio's en een toenemend aantal provincies de Bureaus Jeugdzorg een vaste speler zijn geworden in de zorgstructuur van scholen voor voortgezet onderwijs waar zij hun toegangsfuncties inzetten, is deze situatie nog niet gerealiseerd in andere provincies waar het Bureau Jeugdzorg op afstand opereert, geen duidelijk gezicht heeft voor het onderwijs en geen structurele relatie met het scholenveld is aangegaan. Niettegenstaande het feit dat in sommige provincies en met name grootstedelijke regio's al veel bereikt is, is volgens de vertegenwoordigers van het voortgezet onderwijs (en van uitvoerende instellingen, gemeenten en provincies) in het algemeen gesproken op dit punt nog veel werk te verzetten. Daarnaast worden de volgende verbeterpunten genoemd: het structureel invoeren van zorgadviesteams (overleg tussen leerlingbegeleiders van de school en vertegenwoordigers van externe instellingen rond ernstige gedrags- en ontwikkelingsproblemen van leerlingen); aandacht voor het schoolnabij werken van externe instellingen (op het gebied van preventie en vroegtijdige interventie) en van Bureau Jeugdzorg in het bijzonder, en het ontwikkelen gezamenlijke ondersteuningsprogramma's op school- en bovenschools niveau (waaronder time out-projecten voor gedragsmoeilijke jongeren).

De behoefte aan het verduidelijken van taken en verantwoordelijkheden van partijen met betrekking tot de zorgstructuur en de versterking van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs is groot. Veel scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs verwachten dat de overheden meer duidelijkheid bieden en daarmee betere condities scheppen om structurele samenwerkingsrelaties te realiseren. Gedacht wordt aan een referentiemodel voor de organisatie van de leerlingenzorg op school- en bovenschools niveau en de samenwerking met externe instellingen op het gebied van jeugdzorg, welzijn (en met name schoolmaatschappelijk werk), speciaal onderwijs, leerplicht, gezondheidszorg, politie en Justitie. Het door het LCOJ ontwikkelde model biedt naar de mening van het voortgezet onderwijs daarvoor goede aanknopingspunten. Daarbij kan bovendien een onderscheid gemaakt worden tussen de inzet van partijen op het gebied van de algemene preventie, specifieke preventie en curatie/repressie. De taken van de jeugdzorg liggen in eerste instantie op het gebied van de gespecialiseerde, geïndiceerde zorg (jeugdhulpverlening, jeugdbescherming, jeugd-geestelijke gezondheidszorg en jeugd-lvg). Voor Bureau Jeugdzorg die de toegang tot de geïndiceerde jeugdzorg vormt, verdient het aanbeveling de taken en functies nauwkeurig te omschrijven met name voor de aansluiting bij en samenwerking met het onderwijs. Deelname aan de onderwijszorgstructuur en schoolnabije inzet van toegangsfuncties – waaronder advies en informatie, consultatie en deskundigheidsbevordering, probleemtaxatie (screening en aanvullende diagnostiek), indicatiestelling, en in het kader van de indicatiestelling ook licht ambulante hulp – bieden goede mogelijkheden

voor samenwerking met andere schoolnabije ondersteuners, betere benutting van bestaande ervaringskennis en diagnostische informatie, betere en snellere benutting van lokale en geïndiceerde voorzieningen en dragen bij aan vroegtijdige interventies die in samenhang gebracht zijn met de leef- en leeromgeving van kinderen.

Om te bevorderen dat de ondersteuning van externe instellingen vast onderdeel wordt van de zorgstructuur van het voortgezet onderwijs, is het van belang afspraken vast te leggen in wet- en regelgeving en/of de beoogde samenwerkingspraktijk en inzet van partijen te verankeren in afspraken tussen overheden en met schoolbesturen.

Scholen voor voortgezet onderwijs laten verschillen zien in de kwaliteit en organisatie van de interne leerlingenzorg. De waargenomen variatie in kwaliteit en organisatie van de schoolinterne en bovenschoolse leerlingenzorg vereist beleidsmatige aandacht, net als de kwaliteit van het structurele overleg met externe instellingen in het zorgadviesteam op schoolniveau en het zorgplatform of de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL) op bovenschools niveau. De indruk bestaat dat aandacht voor professionalisering geboden is en dat de leerlingenzorg kwalitatief en op onderdelen ook formatief versterking behoeft in pedagogisch-didactisch opzicht (o.a. goed schoolklimaat met aandacht voor schoolgezondheidszorg, veiligheid, omgangsvormen en leerlingbegeleiding, inclusief specifieke begeleidingsmogelijkheden bij leer- en studiekeuze problemen en sociaal-emotionele problemen) en op het gebied van de coördinatie van de schoolinterne leerlingbegeleiding. Het gaat hier in eerste instantie om een schoolbestuurlijke verantwoordelijkheid, waar externe instellingen (zoals onder meer de leerplicht, het (school)maatschappelijk werk, de politie, de jeugdgezondheidszorg en de jeugd-geestelijke gezondheidszorg en aanvullend hierop de jeugdzorg) een ondersteunende taak hebben op het gebied van de algemene preventie, de signalering en beoordeling van gedrags- en ontwikkelingsproblemen en vroegtijdige interventie.

Een ander punt van aandacht vormt de behoefte aan het uitbreiden van het schoolmaatschappelijk werk in het voortgezet onderwijs en de onduidelijkheid over de verantwoordelijke financier(s) van deze functie. In de huidige praktijk van het voortgezet onderwijs wordt deze functie gefinancierd door verschillende partijen (scholen, samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs, gemeenten en/of provincies) en ligt de uitvoeringsverantwoordelijkheid bij verschillende instellingen (bijvoorbeeld welzijnsinstellingen, onderwijs of Bureau Jeugdzorg). Ook hier wordt het belang van het maken van heldere afspraken over de taken en verantwoordelijkheden van partijen en over complementaire verantwoordelijkheden duidelijk. Bij gemeenten liggen mogelijkheden voor financiering van het schoolmaatschappelijk werk (via met name de welzijnswet en het goa- en vsv-beleid). De druk op Bureau Jeugdzorg wordt aanzienlijk vergroot wanneer deze functie onvoldoende is vormgegeven.

4. *De resultaten van de regionale conferenties laten zien dat de samenwerking van het voortgezet onderwijs met het speciaal onderwijs (met name REC, cluster 4) met betrekking tot de versterking van de leerlingenzorg en de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs nog weinig tot ontwikkeling is gekomen. Andere ontwikkelingsopdrachten, waarbij ook de jeugdzorg betrokken is, betreffen met name de samenwerking rond de indicatiestelling voor speciale (onderwijs)zorg, het realiseren van onderwijszorgarrangementen voor gedragsmoeilijke jongeren in het voortgezet onderwijs, en de specifieke aandacht voor risicjongeren bij overgangen in het onderwijs.*

De samenwerking tussen de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs en de REC's (de Commissie voor Indiciestelling - CvI- en de clusterscholen) is volgens de deelnemers aan de regionale conferenties nog nauwelijks op gang gekomen. Er is op dit moment weinig effect zichtbaar van de intensiveringsmiddelen die het ministerie van OCenW in december 2001 beschikbaar heeft gesteld aan het REC voor het bevorderen van de communicatie tussen REC, het regulier onderwijs en de (jeugd)zorginstellingen. Samenwerking tussen deze partijen kan een belangrijke bijdrage leveren aan:

- het beter benutten van beschikbare ervaringskennis en diagnostische informatie bij de indicatiestelling voor speciaal onderwijs (toelaatbaarheid voor met name, maar niet alleen, cluster 4), zeker wanneer Bureau Jeugdzorg structureel aansluit bij de onderwijszorgstructuur in het voortgezet onderwijs;
- het realiseren van voorzieningen voor tijdelijke opvang en onderzoek voor gedragsmoeilijke jongeren in het voortgezet onderwijs (in nauwe samenwerking met het REC en vooral cluster 4-scholen, het Bureau Jeugdzorg en geïndiceerde jeugdzorgprogramma's);
- het beter benutten van mogelijkheden voor preventief ambulante begeleiding van het REC in het voortgezet onderwijs;
- de afstemming en samenwerking tussen het REC en Bureau Jeugdzorg bij de indicatiestelling voor speciale (onderwijs)zorg, de handelingsgerichte diagnostiek / het raamhulpverleningsplan en de feitelijke zorgverlening (één kind, één plan), en
- het verbeteren van condities in verband met de terugplaatsing in het regulier onderwijs (na verblijf in het speciaal onderwijs) en het rugzakje.

De regionale conferenties wijzen verder op het belang van specifieke aandacht voor de volgende onderwerpen en vraagstukken:

- de financiering en vormgeving van onderwijszorgarrangementen voor gedragsmoeilijke jongeren in het voortgezet onderwijs (met name time out-projecten);
- de kwaliteitsverbetering en implementatiebegeleiding van Bureaus Jeugdzorg in het schoolnabij werken en vooral de participatie in zorgadviesteams, en
- de overgangen in het onderwijs, met name voor risicjongeren (aansluiting basisonderwijs en voortgezet

onderwijs als ook de aansluiting voortgezet onderwijs en ROC).

I. Provinciale en grootstedelijke conferenties Leerling & Zorg

In 2002/2003 zijn op verzoek van het ministerie van OCenW in vrijwel alle provincies en grootstedelijke regio's in Nederland conferenties Leerling & Zorg georganiseerd door het Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg (LCOJ). De conferenties beoogden een impuls te geven aan de verbetering van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs en met name de samenwerking van het onderwijs met externe instellingen op het gebied van jeugdzorg, (geestelijke) gezondheidszorg, welzijn en veiligheid (politie en Justitie).

Opzet en voorbereiding van de regionale conferenties

De conferenties zijn georganiseerd in samenwerking tussen de provincies, lokale overheden en vertegenwoordigers van uitvoerende instellingen. Het LCOJ heeft per conferentie een provinciale of grootstedelijke voorbereidingsgroep bijeengebracht die verantwoordelijk was voor de invulling van het regiospecifieke deel, waarbij uitdrukkelijk aangesloten werd bij (beleids)ontwikkelingen in de betrokken regio. De voorbereidingsgroep varieerde van 8 tot 15 deelnemers, die 2 tot 7 keer bij elkaar zijn geweest. De uitvoering van de conferenties is begin 2002 gestart en werd afgerond in februari 2003.

De conferenties zijn voorbereid in samenwerking met de ministeries van OCenW, VWS, het IPO, de VNG en vertegenwoordigers van landelijke organisaties waaronder de VVO, de projectorganisatie VMBO, de Wegbereiders (REC) en de MO-Groep (Bureaus Jeugdzorg).

Het ontwikkelde format voor de conferenties kende een algemeen gedeelte en een regiospecifiek deel die beide in het ochtendprogramma plaatsvonden. Het ochtendprogramma werd in de regel geopend door een bestuursverantwoordelijke (gedeputeerde of voorzitter van de grootstedelijke regio). Daarna volgde de door het LCOJ gemaakte video getiteld *Versterking van de leerlingenzorg: samenwerking in de uitvoering*, die de deelnemers een overzicht gaf van doelstelling van de conferentie en relevante ontwikkelingen in Nederland. Deze video vormde ook de opmaat voor de algemene inleiding en de daarop volgende presentaties die zich richtten op relevante, landelijke beleids- en praktijkontwikkelingen rond met name het voortgezet onderwijs (vmbo), de jeugdzorg en andere externe instellingen op het gebied van welzijn, gezondheidszorg en veiligheid, en het speciaal onderwijs.

Het regiospecifieke deel werd gevuld door een aantal workshops met veelbelovende voorbeelden van samenwerking in de uitvoeringspraktijk van de betrokken provincie of grootstedelijke regio. Deze voorbeelden werden aangevuld met schoolvoorbeelden van samenwerking in andere provincies. Het middagprogramma concentreerde zich op de bespreking van de bestaande samenwerkingspraktijk in geselecteerde subregio's binnen de provincie/grootstedelijke regio, waarin aan de hand van een vaste

agenda ingegaan werd op de stand van zaken, knelpunten, oplossingsrichtingen, actiepunten en randvoorwaarden voor een verbeterde praktijk.

Alle deelnemers ontvingen schriftelijk achtergrondinformatie over de beleidsontwikkelingen en veelbelovende samenwerkingspraktijken die tijdens de conferentie aan de orde werden gesteld. Bovendien ontvingen zij een exemplaar van het boek *Samenwerking in de uitvoering; leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs en externe instellingen*, dat specifiek voor deze conferenties is geschreven.¹ Dit boek bevat een referentiemodel voor de samenwerking van het voortgezet onderwijs en externe instellingen dat zich baseert op (wettelijke) taken en verantwoordelijkheden van partijen.

Twee maanden na afloop van de conferentie ontving de provincie of grootstedelijke regio een conferentieverlag met daarin een samenvatting van de belangrijkste bevindingen van het middagdeelte.

Het streven om optimaal aan te sluiten bij de ontwikkelingen op het niveau van het beleid en de praktijk in de respectieve provincies en grootstedelijke regio's maakte dat in een aantal gevallen bewust afgeweken is van het format dat voor de conferenties ontwikkeld was. Zo werd in een vijftal provincies de conferentie voor het voortgezet onderwijs gecombineerd met die voor het primair onderwijs. In de provincie Limburg is de conferentie benut voor het bespreken en verder ontwikkelen van het concept-beleidsplan dat zich richt op de samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorg. Voor dit doel zijn twee werkconferenties in samenwerking met de provincie georganiseerd. Slechts in drie regio's zijn geen conferenties gehouden. In de grootstedelijke regio Amsterdam en de provincies Friesland en Overijssel is op verzoek van de bestuurlijk verantwoordelijken in 2002 afgezien van een conferentie, aangezien de beoogde conferentie zich niet goed liet inpassen in de beleidsplanning. De conferentie in Friesland zal op een later tijdstip plaatsvinden. In de grootstedelijke regio Amsterdam is afgezien van een conferentie omdat de doelstelling van de conferentie in deze regio al in ruime mate gerealiseerd is. De afgelopen vijf jaar heeft het ROA (regio Amsterdam) intensief beleid gevoerd op de structurele samenwerking van het voortgezet onderwijs met de jeugdzorg en andere externe instellingen op het gebied van welzijn, gezondheidszorg en veiligheid. De reden dat in Overijssel is afgezien van een conferentie was vooral gelegen in het feit dat de provincie korte tijd geleden reeds een studiedag over dit onderwerp heeft belegd.

Voor iedere regionale conferentie zijn in overleg met de landelijke organisaties en regionale voorbereidingsgroepen

pen sleutelfiguren uitgenodigd uit de volgende sectoren:

- coördinatoren samenwerkingsverbandenverbanden voortgezet onderwijs
- coördinatoren PCL/zorgplatform
- vertegenwoordiging REC/CvI en met name cluster 4-scholen
- vertegenwoordigers schoolbesturen
- vertegenwoordigers schoolleiding/management en coördinatoren leerlingbegeleiding
- Bureau Jeugdzorg en vertegenwoordiging geïndiceerde jeugdzorg voor 12-18 jarigen
- bestuurders en beleidsmedewerkers jeugdzorg en onderwijs van provincies/grootstedelijke regio's
- lokale overheden en beleidsmedewerkers (welzijn, gezondheidszorg, jeugdbeleid, onderwijs)
- vertegenwoordiging jeugdgezondheidszorg, geestelijke gezondheidszorg, leerplicht, (algemeen) maatschappelijk werk, Justitie en politie
- vertegenwoordigers van cliëntenorganisaties/medezeggenschapsraden

Aantal deelnemers aan de conferenties en regionale werkgroepen

In tabel 1 zijn de provincies en grootstedelijke regio's weergegeven waar de conferenties Leerling & Zorg voor het voortgezet onderwijs hebben plaatsgevonden. Het aantal aanmeldingen voor de conferenties is het grootst in de provincies Groningen (299), Noord-Brabant (190) en Flevoland (180). Dit betreft het totaal aantal aanmeldingen voor de conferenties voor primair en voortgezet onderwijs gezamenlijk. Ook in de provincies Zuid-Holland (113) en Zeeland (147) zijn de conferenties voortgezet onderwijs gecombineerd met die van het primair onderwijs. In de overige provincies zijn de conferenties niet gecombineerd. Het totaalaantal aanmeldingen voor de conferenties die zich richtten op het voortgezet onderwijs is niet met zekerheid te zeggen. Op basis van de aanmeldingsformulieren wordt dit aantal geschat op 1004. Om redenen die eerder zijn aangegeven, zijn de provincies Limburg, Friesland en Overijssel en de grootstedelijke regio Amsterdam niet opgenomen in de overzichtstabel.

In het middagprogramma werd met gemiddeld 40 procent van de conferentiegangers nader ingegaan op de stand van zaken van de samenwerking van het voortgezet onderwijs met externe instellingen op het gebied van welzijn, (jeugd)zorg en veiligheid. Aan de hand van een discussieformat / vragenlijst werd de discussie gevoerd in subgroepen die samengesteld werden op basis van de jeugdzorgregio's. In een aantal gevallen werd afgeweken van deze werkwijze. Aan het eind van de bijeenkomst die twee tot drie uur duurden, werden de ingevulde vragen-

¹ Zie: Doorduijn, A., R. Fiddelaers-Jasper, I. Spee & D. van Veen (2002), *Samenwerking in de uitvoering; leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs en externe instellingen*. Garant: Apeldoorn/Leuven.

lijsten verzameld. In hoofdstuk 3 van dit rapport komen de resultaten van het middagedeelte van de regionale conferenties aan de orde. In totaal hebben 398 conferentiedeelnemers een vragenlijst ingevuld.

De deelnemers aan de discussiebijeenkomsten zijn vooral werkzaam bij de jeugdzorg en lokale voorzieningen voor welzijn, gezondheidszorg en veiligheid (38%), bij scholen

en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs (34%) en bij gemeenten en provincies, met name beleidsmedewerkers (25%). De vertegenwoordigers van uitvoerende (praktijk)instellingen aan de discussie in subgroepen kwamen in hoge mate overeen met de beoogde doelgroep.

Zoals uit de laatste kolom van de tabel kan worden op-

Tabel 1 Aantal aanmeldingen en het aantal deelnemers aan de discussiebijeenkomsten voortgezet onderwijs die de vragenlijst retourneerden, weergegeven per provincie/grootstedelijke regio en onderscheiden naar respondentgroepen

Provincie	Aantal aanmeldingen voor de conferenties	Onderwijs	Beleid gemeente en provincie	Lokale instellingen en jeugdzorg	Overig	Totaal aantal respon- derende deelnemers aan de discussiebijeen- komsten	
Groningen	*299	25	9	13	6	53	13%
Drenthe	46	15	5	6		26	7%
Gelderland	116	13	22	18	1	54	14%
Noord-Brabant	*190	13	24	16		53	13%
Utrecht	77	5	8	11	3	27	7%
Zeeland	*147	17	2	11		30	8%
Zuid-Holland	*113	12	4	11		27	7%
Regio Rotterdam	86	15	4	24		43	11%
Regio Haaglanden	44	**	3	10		13	3%
Flevoland	*180	9	4	8		21	5%
Noord-Holland	85	12	13	23	3	51	13%
Totaal	***1004	136 (34%)	98 (25%)	151 (38%)	13 (3%)	398	100%

* Het betreft het totaal aantal aanmeldingen voor de conferenties voor primair en voortgezet onderwijs *gezamenlijk*. Het aantal aanmeldingen voor de conferenties voor primair *respectievelijk* voortgezet onderwijs is bij deze provincie/regio kan niet met zekerheid worden aangegeven.

** In de regio Haaglanden hebben de vijf vertegenwoordigers van vo/svo-samenwerkingsverbanden en schooldirecties hun vragenlijst niet ingeleverd. Het relatief geringe aantal aanmeldingen in dit stadsgewest is vooral te verklaren uit het feit dat het stadsgewest Haaglanden tot de regio's behoort die de afgelopen jaren veel werk gemaakt hebben van de aansluiting van de jeugdzorg op het voortgezet onderwijs. Net als bijvoorbeeld in de grootstedelijke regio's Rotterdam en Amsterdam is de structurele aansluiting van Bureau Jeugdzorg op de onderwijszorgstructuur van scholen voor voortgezet onderwijs (en de samenwerking met externe instellingen) voor meer dan 85% van het aantal scholen structureel geregeld.

*** Het totaal aantal aanmeldingen voor de provinciale conferenties voor het voortgezet onderwijs kan niet met zekerheid gesteld worden, vanwege gecombineerde aanmeldingsgegevens met de conferenties voor primair onderwijs in een vijftal regio's. Op basis van de aanmeldingsformulieren wordt het totaalaantal geschat op 1004.

gemaakt, zijn er verschillen in aantallen geënquêteerde deelnemers per provincie of grootstedelijke regio. De Provincies Groningen, Gelderland, Brabant en Noord-Holland zijn relatief sterk vertegenwoordigd, terwijl het stadsgewest Haaglanden minder sterk is vertegenwoordigd.

Vanwege het ontbreken van enkele provincies in de onderzoeksgroep en de verschillen in aantallen geënquêteerde deelnemers per provincie of grootstedelijke regio, dient men bij de interpretatie van de landelijke overzichten in tabellen (hoofdstuk 3) enige voorzichtigheid te betrachten, met name als de resultaten duiden op grote onderlinge verschillen tussen provincies of grootstedelijke regio's. Er is niet voor gekozen om deze verschillen systematisch per onderwerp in tabelvorm te presenteren. Daar waar bepaalde provincies of grootstedelijke regio's substantieel verschillen van het landelijke beeld, is dit in de tekst vermeld. Voordat wij verslag doen van de resultaten van de vragenlijst, staan we echter stil bij enkele algemene bevindingen die uit de regionale conferenties naar voren kwamen.

2. Algemene bevindingen provinciale en grootstedelijke conferenties

In 2002/2003 hebben de conferenties 'Leerling en Zorg', die in alle provincies en grootstedelijke regio's op verzoek en met subsidie van het ministerie van OCenW zijn georganiseerd, een substantiële bijdrage geleverd aan het vaststellen van de stand van zaken van de samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorg en het stimuleren van nadere activiteiten in de beleids- en uitvoeringspraktijk om de samenwerking in de regio te verbeteren. De conferenties hebben plaatsgevonden rond het thema *Versterking van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs* en richtten zich op de samenwerking van het voortgezet onderwijs met externe instellingen op het gebied van welzijn, zorg en veiligheid. In veel provincies en grootstedelijke regio's heeft dit inmiddels tot directe resultaten geleid in de sfeer van beleidsvoornemens van provincies en gemeenten en van concrete afspraken tussen uitvoerende instellingen en betrokken overheden. In verschillende provincies zijn vervolgotrajecten in voorbereiding waarbij het LCOJ betrokken is. Veel aandacht gaat daarbij uit naar:

- het overleg tussen provincie en gemeenten op het thema afstemming jeugdzorg en lokaal jeugdbeleid (inclusief het onderwijsbeleid);
- de aansluiting van Bureau Jeugdzorg en andere externe instellingen op de leerlingenzorg in de respectieve onderwijssectoren (basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs) en de verduidelijking van taken en verantwoordelijkheden van betrokken partijen (referentiemodellen);
- de afstemming en samenwerking op het gebied van de indicatiestelling (CvI en Bureau Jeugdzorg) en de feitelijke zorgverlening;
- de ontwikkeling van time out-voorzieningen voor gedragsmoeilijke jeugdigen en onderwijs-zorgarrangementen, en
- het inrichten van een adequate zorginfrastructuur (inclusief de inrichting van het preventieve domein) en (kwaliteitsverbetering van) zorgadviesteams voor het voortgezet onderwijs.

In praktisch-methodisch, organisatorisch en beleidsmatig opzicht is er de afgelopen jaren aanzienlijke vooruitgang geboekt in de samenwerking tussen (Bureau) Jeugdzorg, lokale instellingen en het voortgezet onderwijs. De provincies en grootstedelijke regio's spelen hierbij een belangrijke rol door in toenemende mate actief in te zetten op structurele samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorg in hun beleid en activiteitenprogramma's en op overleg met gemeenten. De beleidsmatige aandacht voor de samenwerking van de jeugdzorg en andere externe instellingen met het onderwijs is in alle provincies en grootstedelijke regio's groot en richt zich in toenemende mate op structurele samenwerking van de jeugdzorg en lokale voorzieningen in alle onderwijssectoren. Het beschikbaar komen van referentiemodellen voor de organisatie en invoering van de beoogde praktijkverbetering is hierbij een belangrijke ondersteunende factor.

Op basis van de resultaten van de regionale conferenties

en (aanvullende) onderzoeksgegevens, is de huidige stand van zaken in beeld gebracht. Duidelijk is dat de opgaven voor de komende jaren nog aanzienlijk zijn en dat deze sterk kunnen profiteren van de toenemende aandacht voor het realiseren van goede beleidscondities en randvoorwaarden voor de beoogde praktijkverbetering. Hieronder gaan we allereerst in op enkele algemene bevindingen uit de provinciale en grootstedelijke conferenties. Daarna presenteren we de resultaten van het middagedeelte van de regionale conferenties, die het beeld aanvullen met kwantitatieve gegevens.

De volgende algemene bevindingen kunnen als resultaat van de regionale conferenties worden benoemd.

1. *Provincies en grootstedelijke regio's maken tezamen met gemeenten werk van de aansluiting van Bureau Jeugdzorg en lokale voorzieningen op de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs*

Uit de regionale conferenties blijkt dat provincies en grootstedelijke regio's werk maken van de samenwerking met gemeenten om de aansluiting van de jeugdzorg en andere externe instellingen (jeugdgezondheidszorg, welzijn, politie en Justitie) op het onderwijs te bevorderen. *Over de koers, de richting van de beoogde vernieuwing lijkt een grote mate van overeenstemming te bestaan, net als over de nagestreefde complementariteit van bestuur. Tussen provincies en grootstedelijke regio's zijn verschillen waar te nemen in tempo, in aanpak en in de omvang van de investeringen die hiermee gemoeid zijn.* In de praktijk zien we provincies in tactisch en strategisch opzicht verschillend opereren. Zo zijn er provincies waar de ontwikkeling van Bureau Jeugdzorg het primaat krijgt, naast pilotprojecten om de aansluiting te regelen. In een groter aantal provincies zijn of worden discussienotities gemaakt om de samenwerking tussen de jeugdzorg en de algemene voorzieningen te verbeteren, die een vervolg hebben gekregen of krijgen in activiteitenplannen die meestentijds een programmatische aanpak kiezen. De reikwijdte van deze plannen en programma's varieert. In het geval van de samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorg wordt soms voor een gefaseerde invoering gekozen door bijvoorbeeld te beginnen met het basisonderwijs, of juist het voortgezet onderwijs waar al een langere traditie bestaat op dit gebied. In andere gevallen strekt het activiteitenplan zich uit tot de hele onderwijskolom en kiest men welbewust voor experimenten die bij gebleken geschiktheid structureel ingevoerd worden.

De bevindingen tonen aan dat de voortgang in 12 van de 15 provincies en grootstedelijke regio's op het terrein van de structurele samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorg de

*afgelopen anderhalf tot twee jaar aanzienlijk is.*¹ De behoefte aan beleidsondersteuning van het LCOJ is groot en zal de komende periode worden in een aantal regio's geïntensiveerd. Bij de ondersteuningsverzoeken gaat het zowel om de beleidsaanpak en aanstuuringsvragen, met speciale aandacht voor het (bestuurlijk) overleg tussen provincie en gemeenten, als ook om ondersteuning op specifieke onderwerpen zoals de samenwerking tussen de jeugdzorg en het speciaal onderwijs, de inzet van de jeugdzorg in de begeleiding van gedragsmoeilijke jongeren in het voortgezet onderwijs en bij dreigende schooluitval, en de verduidelijking van taken en verantwoordelijkheden van partijen om de aansluiting van de jeugdzorg op het onderwijs en het lokaal beleid verantwoord vorm en inhoud te kunnen geven.

Een aantal dingen valt op in de aanpakken die thans ontwikkeld worden. In de samspraak tussen gemeenten en provincies wordt steeds meer aandacht besteed aan:

- *de taakuitvoering en verbetering van de kwaliteit van Bureau Jeugdzorg;*
- *de benodigde inhoudelijke afstemming tussen samenwerkende gemeenten in een jeugdzorgregio (centrumfunctie van grote gemeenten, gebiedsgerichte planning en regionalisatie) en de behoefte aan deskundigheidsbevordering van beleidsmedewerkers van gemeenten en provincies;*
- *de versterking van het schoolmaatschappelijk werk;*
- *de (co-)financiering van activiteiten;*
- *de verduidelijking van taken, verantwoordelijkheden en de omvang en financiële inzet van partijen;*
- *de ketenkwaliteit (horizontaal en verticaal) van algemene voorzieningen en zorgvoorzieningen waarvoor een indicatie nodig is, en met name ook*
- *de behoefte aan het versterken van de relatie met schoolbesturen.* Vrij algemeen wordt ervaren dat deze laatste partij te weinig betrokken wordt in de discussie over de aansluiting provinciaal jeugdzorgbeleid en lokaal (jeugd)beleid, mede als gevolg van de omstandigheid dat er nog in onvoldoende mate sprake is van een geïntegreerd gemeentelijk onderwijs- en jeugdbeleid.

2. *Er is sprake van een toenemende praktijk van bestuurlijk overleg tussen de gemeenten en de provincie/grootstedelijke regio over de afstemming van de jeugdzorg en het lokaal (preventief) jeugdbeleid; afstemming met lokaal onderwijsbeleid is niet vanzelfsprekend*

De regionale conferenties tonen dat er op het niveau van de gemeenten enkele hardnekkige knelpunten aangegeven kunnen worden. Het gaat daarbij vooral om:

- *binnen- en tussengemeentelijke afstemming van beleidsprogramma's op het terrein van welzijn, zorg, onderwijs*

¹ Als vergelijkingsbasis is gebruikgemaakt van LCOJ-gegevens over 2000/2001. Zie: Veen, A.F.D. van (2002), *Aansluiting algemene voorzieningen en jeugdzorg; enkele verkennende opmerkingen en overwegingen*. LCOJ / NIZW: Utrecht; Veen, A.F.D. van, M. Bosdriesz & B. Brinkman (2002), *Tussenevaluatie activiteiten Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg*. LCOJ / NIZW: Utrecht.

en veiligheid en de bestuurlijke samenwerking van gemeenten met het onderwijs en de provincie of grootstedelijke regio voor de jeugdzorg;

- *het terugdringen van de projectencultuur, en*
- *de omstandigheid dat veel beleidsprogramma's zich in onvoldoende mate baseren op de problemen en ondersteuningsbehoeften van leerlingen en hun gezinnen en onderwijsgeevenden.*

Het blijkt dat de vraag vanuit het onderwijs op het gebied van de ondersteuning van de leerlingenzorg een beperkte rol speelt bij de invulling van de gemeentelijke rol ten aanzien van de afstemming tussen lokaal beleid en jeugdzorgbeleid. Onderwijsbeleid en jeugdbeleid zijn nog in veel gemeenten onvoldoende op elkaar betrokken en het onderwijs is vaak afwezig in programma's die een verbetering van de aansluiting tussen lokaal jeugdbeleid en de jeugdzorg beogen. Op de regionale conferenties noemden gemeenten vooral de volgende prioritaire beleidsonderwerpen:

- de ontwikkeling van time out-voorzieningen voor gedragsmoeilijke leerlingen in het voortgezet onderwijs;
- de versterking van zorgstructuren in en om het onderwijs door samenwerking met Bureau Jeugdzorg, de leerplicht, de jeugdgezondheidszorg, politie en Justitie, en het welzijnswerk en met name ook *de versterking van het schoolmaatschappelijk werk*;
- vraagstukken rond de afstemming, kwaliteitsverbetering en samenwerking tussen zorgstructuren in het onderwijs en andere, preventieve en curatieve/repressieve netwerken (buurtnetwerken, RMC-netwerken, leerplichtnetwerken, bredeschool-ontwikkeling, preventieve en curatieve/repressieve justitienetwerken e.d.);
- het vraagstuk van binnen- en tussengemeentelijke samenwerking op het gebied van onderwijs- en jeugdbeleid en het bevorderen van een goede regionale infrastructuur en ketenkwaliteit op het gebied van onderwijs, welzijn, (gezondheids)zorg en veiligheid.

Veel gemeenten gaven te kennen het moeilijk te vinden de beleidsterreinen waarvoor zij verantwoordelijk zijn te integreren en te richten op de versterking van de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs. Vrij algemeen worden ook de financiële middelen hiervoor ontoereikend geacht. Vanuit gemeentelijk perspectief is de behoefte aan de inzet van de Bureau Jeugdzorg in de onderwijszorgstructuur groot, met name ook met betrekking tot de hulpverlening aan gedragsmoeilijke leerlingen en het beleid gericht op het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. De indruk bestaat dat steeds meer gemeenten de provincie of grootstedelijke regio hierop actief aanspreken.²

3. *Scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs willen structurele, schoolnabije samenwerking met de jeugdzorg en lokale voorzieningen en duidelijkheid over de aard en omvang van de inzet van deze instellingen. Medewerkers uit het voortgezet onderwijs in een aanzienlijk aantal regio's ervaren de ondersteuning op het gebied van preventie, probleemtaxatie en hulpverlening als kwetsbaar, persoonsgebonden, aanbodgericht en weinig substantieel*

In het voortgezet onderwijs staan de versterking van de interne leerlingenzorg, het zorgbeleid van scholennetwerken (samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs) en de samenwerking met externe instellingen sterk in de aandacht. Duidelijkheid lijkt geboden als het gaat om de aansluiting van externe instellingen bij het onderwijs en de versterking van de leerlingenzorg. Scholen hebben in het algemeen grote behoefte aan de ondersteuning van externe instellingen en een goed georganiseerde zorgstructuur waarin externe instellingen hun aandeel leveren, zo bleek op de regionale conferenties. *Ten aanzien van de externe ondersteuning op het gebied van probleemtaxatie en hulpverlening bestaan grote verschillen tussen en zelfs binnen regio's.* Bij veel scholen blijken de ondersteuningsmogelijkheden van (sommige) externe instellingen onbekend. Bij het ontbreken van voldoende ondersteuning is een groot aantal scholen voor voortgezet onderwijs ertoe overgegaan de expertise van externe instellingen uit eigen middelen in te kopen of zelf functionarissen aan te stellen (met name schoolmaatschappelijk werkers, orthopedagogen of gespecialiseerde leerlingbegeleiders). Scholen ervaren dit als een onwenselijke situatie, willen af van de vrijblijvendheid en kwetsbaarheid van de ondersteuning van de leerlingenzorg, en wensen structurele samenwerking en afstemming. *Het gaat daarbij niet alleen om duidelijkheid over de taken, verantwoordelijkheden en omvang van de inzet van betrokken partijen, maar ook om de kwaliteitsverbetering van de uitvoering en samenwerking en om een verbetering van de organisatie van de samenwerking op school-, bovenschools en regionaal niveau.*

Waar scholen niet kunnen rekenen op de structurele inzet van vaste spelers in de zorgstructuur zoals de jeugdgezondheidszorg, de leerplicht en het Bureau Jeugdzorg en op de samenwerking met waar nodig andere partijen zoals de jeugdpolitie, ontstaat een problematische situatie, met name in regio's waar sprake is van probleemaccumulatie. Onze bevindingen tonen dat hier nog een wereld te winnen is. Getuige de grote verschillen die wij aantreffen tussen scholen zijn verduidelijking van taken en verantwoordelijkheden van instellingen en vooral ook van de omvang van de inzet van groot belang, ook indien wet- en regelgeving van toepassing zijn zoals bijvoorbeeld

² Bij het ontbreken van voldoende en betrouwbaar vergelijkingsmateriaal is het niet goed mogelijk aan te geven of gesignaleerde behoeften, vraagstukken en knelpunten in gemeenten toe- of afnemen. Op onderdelen is gebruikgemaakt van: Steenhoven, P. van der & A.F.D. van Veen (2002), *Gemeenten en de jeugdzorg*. LCOJ / NIZW: Utrecht.

in het geval van de leerplicht en de jeugdgezondheidszorg waarvoor gemeenten beleidsverantwoordelijk zijn.

Niettegenstaande het feit dat in sommige provincies en met name grootstedelijke regio's al veel bereikt is, is volgens de vertegenwoordigers van het voortgezet onderwijs in het algemeen gesproken op dit punt nog veel werk te verzetten. Het gaat dan met name om:

- *het structureel invoeren van zorgadviesteams* (overleg tussen leerlingbegeleiders van de school en vertegenwoordigers van externe instellingen rond problemen van leerlingen, ook wel zorgbreedteoverleg, social team of zorgoverleg genoemd);
- *het schoolnabij werken van externe instellingen* (op het gebied van preventie, probleemtaxatie en vroegtijdige interventie), en
- *het ontwikkelen van gezamenlijke ondersteuningsprogramma's op school- en bovenschools niveau* (waaronder time out-projecten voor gedragsmoeilijke jongeren).

Hoewel in de grootstedelijke regio's en een toenemend aantal provincies de Bureau Jeugdzorg een vaste speler zijn geworden in de zorgstructuur van scholen voor voortgezet onderwijs waar zij hun toegangsfuncties inzetten (waaronder consultatie en deskundigheidsbevordering, screening en aanvullende diagnostiek, licht-ambulante hulpverlening en indicatiestelling), is deze situatie nog niet gerealiseerd in andere provincies waar het Bureau Jeugdzorg op afstand opereert, geen duidelijk gezicht heeft voor het onderwijs en geen structurele relatie met het scholenveld is aangegaan.

De behoefte aan een referentiemodel voor de organisatie van de leerlingenzorg op school- en bovenschools niveau en de samenwerking met externe instellingen op het gebied van jeugdzorg, welzijn (en met name schoolmaatschappelijk werk), speciaal onderwijs, leerplicht, gezondheidszorg, politie en Justitie is groot. Het door het LCOJ ontwikkelde model biedt naar de mening van het voortgezet onderwijs – en andere respondentgroepen – daarvoor goede aanknopingspunten.

4. *De waargenomen variatie in kwaliteit en organisatie van de schoolinterne en bovenschoolse leerlingenzorg vereist beleidsmatige aandacht, net als de kwaliteit van het structurele overleg met externe instellingen in het zorgadviesteam op schoolniveau en het zorgplatform of de PCL op bovenschools niveau (samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs)*

Scholen voor voortgezet onderwijs laten verschillen zien in de kwaliteit en organisatie van de interne leerlingenzorg. *De indruk bestaat dat aandacht voor professionalisering geboden is en dat de leerlingenzorg kwalitatief en op onderdelen ook formatief versterking behoeft in pedagogisch-didactisch opzicht* (o.a. goed schoolklimaat met aandacht voor schoolgezondheidszorg, veiligheid, omgangsvormen en

leerlingbegeleiding, inclusief specifieke begeleidingsmogelijkheden bij leer- en studiekeuze problemen en sociaal-emotionele problemen) *en op het gebied van de coördinatie van de schoolinterne leerlingbegeleiding*. Het gaat hier in eerste instantie om een schoolbestuurlijke verantwoordelijkheid, waar externe instellingen (zoals onder meer de jeugdgezondheidszorg en de jeugd-geestelijke gezondheidszorg en in mindere mate de jeugdzorg) een ondersteunende taak hebben op het gebied van de algemene en specifieke preventie en de signalering van gedrags- en ontwikkelingsproblemen.

Onze bevindingen tonen ook dat de kwaliteit van het afstemmingsoverleg in het zorgadviesteam en in de PCL/zorgplatform aandacht behoeft. Voor een effectieve en efficiënte samenwerking bij gesignaleerde gedrags- en ontwikkelingsproblemen van jeugdigen wil de school als gezegd kunnen beschikken over een goede overlegstructuur met externe partijen en kunnen vertrouwen op de inzet van deze professionals.

5. *Er bestaat in het onderwijs grote behoefte aan het terugdringen van de projecten- en netwerkcultuur en aan het allereerst realiseren van een structurele basisinzet van externe instellingen in de onderwijszorgstructuur*

Onze bevindingen laten zien dat scholen geconfronteerd worden met een grote hoeveelheid beleidsprogramma's en projecten van gemeenten en andere overheden op het gebied van veiligheid, zorg, onderwijs en welzijn, terwijl bovendien in een substantieel aantal regio's de uitvoerende instellingen zelf lijken te kunnen beslissen of en op welke wijze zij de scholen ondersteunen. De indruk bestaat dat mede hierdoor voor scholen de uiterst verwarrende situatie bestaat van een projectenkermis en een groot aantal netwerken die zich richten op risicokinderen: een groot aantal activiteiten die onvoldoende samenhangen en die niet gefundeerd zijn in een goede basisinfrastructuur op school- en bovenschools niveau. Het lijkt de onderwijsvertegenwoordigers tegen deze achtergrond wenselijk eerst aandacht te besteden aan de structurele basisinzet van externe instellingen in de zorgstructuur. Specifieke activiteiten en projecten kunnen hier dan op aansluiten en de zorgstructuur versterken. *Het verdient volgens hen aanbeveling de eerdergenoemde vraagstukken rond de afstemming en samenwerking tussen de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs en andere preventieve en curatieve/repressieve netwerken (buurtnetwerken, leerplicht- en RMC-netwerken, bredeschool-ontwikkeling, lokale netwerken 12-18 jarigen, preventieve en curatieve/repressieve justitienetwerken e.d.) nader te bestuderen*. De indruk bestaat dat voor veel scholen een onduidelijke en inefficiënte situatie is ontstaan, met veel overlappingsen, veel overleg, weinig directe ondersteuning en een beperkt rendement. De samenhang van deze netwerken met de zorgstructuur op school- en bovenschools niveau lijkt onvoldoende.

6. *Er bestaat behoefte aan het uitbreiden van het schoolmaatschappelijk werk in het voortgezet onderwijs en onduidelijkheid over de verantwoordelijke financier(s)*

Een ander knelpunt wordt zichtbaar wanneer we stilstaan bij de discussies op de regionale conferenties naar aanleiding van de toenemende behoefte in het onderwijs aan schoolmaatschappelijk werk. In de huidige praktijk van het voortgezet onderwijs wordt deze functie gefinancierd door verschillende partijen (scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en/of provincies) en ligt de uitvoeringsverantwoordelijkheid bij verschillende instellingen (bijvoorbeeld algemeen maatschappelijk werk, onderwijs of Bureau Jeugdzorg). Ook hier wordt het belang van het maken van heldere afspraken over de taken en verantwoordelijkheden van partijen en over complementaire verantwoordelijkheden benadrukt. Scholen, samenwerkingsverbanden en hun besturen hebben eigenstandige taken op het gebied van de leerlingenzorg en kunnen hiervoor middelen inzetten. De ruimte voor het financieren van schoolmaatschappelijk werk door schoolbesturen en schoolbestuurlijke samenwerkingsverbanden is, volgens de onderwijsvertegenwoordigers, niet of beperkt aanwezig. Lokale overheden kunnen tezamen met de betrokken schoolbesturen nagaan hoe zij het best de inzet van de middelen en menskracht kunnen regelen op de beleidsterreinen waar zij verantwoordelijkheden hebben. Bij gemeenten liggen mogelijkheden voor financiering van het schoolmaatschappelijk werk (via met name de welzijnswet en het goa- en vsv-beleid). Het realiseren van een goede infrastructuur vraagt van betrokken partijen een gezamenlijke inzet vanuit onderscheiden verantwoordelijkheden. Daarbij is ook de (aanvullende) rol van de jeugdzorg in het geding. Financiering van het schoolmaatschappelijk werk door de jeugdzorg lijkt daarbij niet voor de hand te liggen. De jeugdzorg en Bureau Jeugdzorg in het bijzonder dienen juist aanvullend hierop te werken. De druk op Bureau Jeugdzorg wordt namelijk aanzienlijk vergroot wanneer deze functie onvoldoende is vormgegeven. Dat provincies toch tot (co-)financiering van het schoolmaatschappelijk werk overgaan is tegen deze achtergrond begrijpelijk. Zo is deze werksort in veel scholen en gemeenten nagenoeg afwezig en kunnen de bevindingen van het schoolmaatschappelijk werk daardoor niet benut worden bij de taxatie van problemen en van de behoefte aan jeugdzorg. Deze omstandigheid en het ontbreken van een voorziening in veel regio's die zich op schoolmaatschappelijk werk richt, maken dat in voorkomende gevallen Bureau Jeugdzorg (en dus de provincie) gevraagd wordt ook de uitvoering van deze functie voor haar rekening te nemen. Hier blijkt kortom opnieuw het belang van een heldere taakverdeling van betrokken partijen en het maken van afspraken over verantwoordelijkheden, inzet en samenwerking.

7. *De resultaten van de regionale conferenties laten zien dat de samenwerking van het voortgezet onderwijs met het speciaal onderwijs (met name REC, cluster 4) met*

betrekking tot de versterking van de leerlingenzorg en de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs nog weinig tot ontwikkeling is gekomen. Andere ontwikkelingsopdrachten, waarbij ook de jeugdzorg betrokken is, betreffen met name de samenwerking rond de indicatiestelling voor speciale (onderwijs)zorg, het realiseren van onderwijszorgarrangementen voor gedragsmoeilijke jongeren in het voortgezet onderwijs, en de specifieke aandacht voor risicjongeren bij overgangen in het onderwijs.

De samenwerking tussen de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs en de REC's (de Commissie voor Indicatiestelling – CvI- en de clusterscholen) is volgens de deelnemers aan de regionale conferenties nog nauwelijks op gang gekomen. Er is op dit moment weinig effect zichtbaar van de intensiveringsmiddelen die het ministerie van OCenW in december 2001 beschikbaar heeft gesteld aan het REC voor het bevorderen van de communicatie tussen REC, het regulier onderwijs en de (jeugd)zorginstellingen. Samenwerking tussen deze partijen kan een belangrijke bijdrage leveren aan:

- het beter benutten van beschikbare ervaringskennis en diagnostische informatie bij de indicatiestelling voor speciaal onderwijs (toelaatbaarheid voor met name, maar niet alleen, cluster 4), zeker wanneer Bureau Jeugdzorg structureel aansluit bij de onderwijszorgstructuur in het voortgezet onderwijs;
- het realiseren van voorzieningen voor tijdelijke opvang en onderzoek voor gedragsmoeilijke jongeren in het voortgezet onderwijs (in nauwe samenwerking met het REC en vooral cluster 4-scholen, het Bureau Jeugdzorg en geïndiceerde jeugdzorgprogramma's);
- het beter benutten van mogelijkheden voor preventief ambulante begeleiding van het REC in het voortgezet onderwijs;
- de afstemming en samenwerking tussen het REC en Bureau Jeugdzorg bij de indicatiestelling voor speciale (onderwijs)zorg, de handelingsgerichte diagnostiek / het raamhulpverleningsplan en de feitelijke zorgverlening (één kind, één plan), en
- het verbeteren van condities in verband met de terugplaatsing in het regulier onderwijs (na verblijf in het speciaal onderwijs) en het rugzakje.

De regionale conferenties wijzen verder op het belang van specifieke aandacht voor de volgende onderwerpen en vraagstukken:

- de financiering en vormgeving van onderwijszorgarrangementen voor gedragsmoeilijke jongeren in het voortgezet onderwijs (met name time out-projecten);
- de kwaliteitsverbetering en implementatiebegeleiding van Bureau Jeugdzorg in het schoolna bij werken en vooral de participatie in zorgadviesteams, en
- de overgangen in het onderwijs, met name voor risicjongeren (aansluiting basisonderwijs en voortgezet onderwijs als ook de aansluiting voortgezet onderwijs en ROC).

3. Resultaten vragenlijst Samenwerking voortgezet onderwijs en externe instellingen (regionale conferenties)

In tabel 1 (pagina 15) staan de provincies en grootstedelijke regio's genoemd waar de conferenties Leerling & Zorg voor het voortgezet onderwijs hebben plaatsgevonden. Het totaal aantal deelnemers van de conferenties die zich richtten op het voortgezet onderwijs is niet met zekerheid te zeggen. Op basis van de aanmeldingsformulieren wordt dit aantal geschat op 1004. Om redenen die eerder zijn aangegeven, zijn de provincies Limburg, Friesland en Overijssel en de grootstedelijke regio Amsterdam niet opgenomen in de overzichtstabel.

In het middagprogramma van de regionale conferentie werd met een deel van de conferentiegangers nader ingegaan op de stand van zaken van de samenwerking van het voortgezet onderwijs met externe instellingen op het gebied van welzijn, (jeugd)zorg en veiligheid. Aan de hand van een discussieformat / vragenlijst werd de discussie gevoerd in subgroepen die samengesteld werden op basis van de jeugdzorgregio's. In een aantal gevallen werd afgeweken van deze werkwijze. Aan het eind van de bijeenkomst werden de ingevulde vragenlijsten verzameld. In het vervolg van deze rapportage staan de resultaten van het middagprogramma van de regionale conferenties centraal. In totaal hebben 398 conferentiedeelnemers een vragenlijst ingevuld. Alleen diegenen die een antwoord hebben gegeven op de vragen, zijn in de rapportage meegenomen. Daardoor loopt het aantal respondenten per vraag sterk uiteen. Bij iedere tabel is aangegeven hoeveel deelnemers de vraag beantwoord hebben.

De deelnemers aan de discussiebijeenkomsten zijn vooral werkzaam bij lokale voorzieningen voor welzijn, gezondheidszorg en veiligheid en de jeugdzorg (38%), bij scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs (34%) en bij gemeenten en provincies (25%), met name beleidsmedewerkers. De vertegenwoordigers van uitvoerende (praktijk)instellingen aan de discussie in subgroepen kwamen in hoge mate overeen met de beoogde doelgroep.

Zoals uit de laatste kolom van tabel 1 kan worden opgemaakt, zijn er verschillen in aantallen geënquêteerde deelnemers per provincie of grootstedelijke regio. De Provincies Groningen, Gelderland, Brabant en Noord-Holland zijn relatief sterk vertegenwoordigd (meer dan 50 geënquêteerde deelnemers), terwijl het stadsgewest Haaglanden minder sterk is vertegenwoordigd (13 deelnemers).

Vanwege het ontbreken van enkele provincies in de onderzoeksgroep en de verschillen in aantallen geënquêteerde deelnemers per provincie en grootstedelijke regio, dient men bij de interpretatie van de gegevens in onderstaande tabellen enige voorzichtigheid te betrachten, met name als de resultaten duiden op grote onderlinge verschillen tussen provincies of grootstedelijke regio's. Er is niet voor gekozen om deze verschillen systematisch per onderwerp in tabelvorm te presenteren. Daar waar bepaalde provin-

cies of grootstedelijke regio's substantieel verschillen van het landelijke beeld, is dit in de tekst vermeld. Onder een substantieel verschil verstaan we een verschil van meer dan twintig procentpunten.

De resultaten van de vragenlijst betreffen achtereenvolgens de samenwerking tussen scholen en externe instellingen (3.1), de rol van samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs (3.2) en de aansluiting van het REC met voortgezet onderwijs en jeugdzorg (3.3).

3.1 Samenwerking tussen scholen voor voortgezet onderwijs en externe instellingen

De deelnemers aan het middagprogramma van de conferenties is een aantal vragen gesteld over de samenwerking met betrekking tot de leerlingenzorg tussen scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs enerzijds en externe instellingen op het gebied van de jeugdzorg, de gezondheidszorg, welzijn en veiligheid anderzijds. Vertegenwoordigers van externe instellingen zijn bijvoorbeeld de schoolarts, de schoolverpleegkundige, medewerkers van (Bureau) Jeugdzorg, de leerplichtambtenaar, de (school)maatschappelijk werker, jeugdpolitie, medewerker RIAGG (jeugd-ggz) en de RMC-functionaris.

Voorgelegde situatieschets

Medewerkers van externe instellingen versterken de leerlingenzorg op het niveau van de school. In geregeld overleg (zorgteams, zorgadviesteams, social teams, zorgbreedte-overleg etc.) worden probleemgevallen besproken en wordt bekeken op welke wijze externe instellingen een bijdrage kunnen leveren. Er is duidelijkheid over de wijze waarop de samenwerking wordt georganiseerd en plaatsvindt in de praktijk van alledag. Voor alle partijen is duidelijk hoe de

leerlingenzorg op school en in het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs is georganiseerd. Op deze structuur grijpen externe instellingen aan.

Iets minder dan de helft van de ondervraagden (47%) is van mening dat in hun regio de aansluiting van externe instellingen ter versterking van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs (deelname en bijdrage van externe instellingen aan zorgadviesteams op schoolniveau; duidelijkheid over de organisatie van de leerlingenzorg op school- en samenwerkingsverbandniveau waarop externe instellingen aangrijpen) in hoge mate is gerealiseerd; 19% van de respondenten beoordelen de realisatiegraad als (zeer) laag (zie tabel 2).

Tussen de provincies zijn er over het algemeen geen grote onderlinge verschillen in het oordeel over de aansluiting tussen leerlingenzorg en externe instellingen. Alleen in Zeeland wordt hierover in vergelijking met het landelijke beeld vaker negatief geoordeeld (52% tegenover 19%). Tabel 3 laat zien dat vertegenwoordigers van gemeentelijke en provinciale overheden deze hoge mate van realisatie minder vaak waarnemen (39%) dan onderwijsvertegenwoordigers (49%) en vertegenwoordigers van lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (46%).

Aan de deelnemers van de regionale discussiegroepen is een aantal externe instellingen voorgelegd, met de vraag of deze instellingen deelnemen aan het zorgadviesteam¹ op scholen in de regio (zie tabel 4). Ten aanzien van de

¹ Met het begrip 'zorgadviesteam' wordt tevens bedoeld zorgteams, zorgbreedtecommissies en social teams.

Tabel 2 Mate van realisatie m.b.t. aansluiting school / samenwerkingsverband vo/svo met externe instellingen op het gebied van de leerlingenzorg, naar de mening van de respondenten (percentages; n=293)

	-*	±	+	totaal
Aansluiting school/samenwerkingsverband vo/svo met externe instellingen	19	34	47	100

* - = laag, ± = er tussenin, + = hoog

Tabel 3 Mate van realisatie m.b.t. aansluiting school / samenwerkingsverband voortgezet onderwijs met externe instellingen op het gebied van de leerlingenzorg, onderscheiden naar de verschillende respondentengroepen (percentages; n=293)

	-	±	+	totaal
Onderwijs (n=100)	24	27	49	100
Beleid gemeente / provincie (n=66)	21	39	39	99
Lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (n=115)	16	38	46	100
Overigen (n=12)	0	25	75	100

deelname van vertegenwoordigers van externe instellingen aan het zorgadviesteam op schoolniveau worden de schoolarts/schoolverpleegkundige (86%), de leerplichtambtenaar (80%), de (school)maatschappelijk werker (71%) en Bureau Jeugdzorg (68%) het meest genoemd, op afstand gevolgd door de jeugdpolitie (40%) en verte-

genwoordigers van andere externe instellingen (<20%).

Tussen de provincies zijn substantiële verschillen wat betreft de deelname van de onderscheiden instellingen aan het zorgteamadviesteam. In Noord-Holland, Zuid-Holland, Haaglanden en Flevoland is er meer unanimiteit

Tabel 4 Deelname externe instellingen aan zorgadviesteam op scholen in de eigen regio, naar de mening van respondenten (percentages; n=327)

Schoolarts/jeugdarts/schoolverpleegkundige/GGD	86
Leerplichtambtenaar	80
(School) maatschappelijk werker	71
Bureau Jeugdzorg	68
Jeugdpolitie	40
Medewerker RIAGG (jeugd-ggz)	20
RMC-functionaris	20
Anders*	27

*Hieronder worden jeugd- en jongerenwerk, sociaal-pedagogische dienst, onderwijsbegeleidingsdienst, steunpunt onderwijs, preventieve ambulante begeleiding, sociaal-cultureel werk, reclassering en verslavingszorg genoemd.

Tabel 5 Deelname externe instellingen aan zorgadviesteam op scholen in de eigen regio naar de mening van respondenten, onderscheiden naar verschillende respondentgroepen (percentages; n=327)

	Onderwijs (n=116)	Beleid gemeente/ provincie (n=77)	Lokale instellingen/ jeugdzorg (n=123)	Overigen (n=11)
Schoolarts/jeugdarts/schoolverpleegkundige/GGD	85	87	84	100
Leerplichtambtenaar	72	84	83	100
(School) maatschappelijk werker	72	66	75	55
Bureau Jeugdzorg	56	70	74	100
Jeugdpolitie	42	36	37	73
Medewerker RIAGG (jeugd-ggz)	28	10	16	36
RMC-functionaris	21	17	20	27
Anders*	22	23	29	64

*Hieronder worden jeugd- en jongerenwerk, sociaal-pedagogische dienst, onderwijsbegeleidingsdienst, steunpunt onderwijs, preventieve ambulante begeleiding, sociaal cultureel werk, reclassering en verslavingszorg genoemd.

over de deelname van het Bureau Jeugdzorg (88% à 95%), terwijl dit in Rotterdam juist minder het geval is (36%). In Groningen en Flevoland neemt RIAGG volgens meer geënquêteerden (45% en 48%) deel. In Utrecht is er volgens meer geënquêteerden (57%) deelname vanuit de categorie 'overigen'. In Drenthe neemt volgens minder geënquêteerden (56%) de schoolarts deel aan het zorgadviesteam. In Zeeland, ten slotte, nemen de leerplichtambtenaar en de jeugdpolitie volgens minder geënquêteerden (26% en 22%) hieraan deel.

De onderscheiden respondentgroepen (respectievelijk lokale instellingen/jeugdzorg, beleidsambtenaren van de gemeente of provincie, en het onderwijs) zitten vrijwel op één lijn wat betreft de deelname van externe instellingen aan het zorgadviesteam van scholen in de regio, zij het dat onderwijsvertegenwoordigers een lagere participatie van Bureau Jeugdzorg (56%) en de leerplichtambtenaar (72%) noemen (zie tabel 5). Deelnemers werkzaam in het onderwijs zijn vaker van mening dat het RIAGG deelneemt aan de zorgadviesteam op scholen in de regio.

Aan de deelnemers van de regionale discussiegroepen is een aantal mogelijke functies van zorgadviesteams voorgesteld. De functie van het zorgadviesteam is volgens de deelnemers voornamelijk het verwijzen naar externe hulpverleningsinstellingen (87%), de advisering en consultatie van onderwijsgeevenden naar aanleiding van ingebrachte gevallen (85%), probleemverkenning en -taxatie (78%) en het voorzien in directe hulpverlening aan jeugdigen en hun gezinnen (62%), op afstand gevolgd door onderlinge intervisie (zie tabel 6).

De mening van respondenten over de functies van het zorgadviesteam verschilt niet sterk tussen de provincies. Alleen opmerkelijk is dat de onderlinge intervisie in Noord-Brabant door slechts enkele geënquêteerden (2%) als functie wordt genoemd.

De meningen van de verschillende respondentgroepen over de functies van het zorgadviesteam liggen vrijwel op één lijn (zie tabel 7). Het enige duidelijke verschil van mening tussen de respondenten uit het onderwijs enerzijds en deelnemers van de gemeente/provincie en de uitvoerende instellingen anderzijds is dat deelnemers uit het onderwijs vaker van mening zijn dat onderlinge intervisie een functie is van het zorgadviesteam (49% tegenover respectievelijk 22% en 31%).

De kwaliteit van de zorgadviesteams op scholen wordt door de 41% van respondenten beoordeeld als goed; 55% vindt deze redelijk en 4% onvoldoende of slecht (zie tabel 8).

Door de respondenten uit de verschillende provincies wordt over het algemeen even positief geoordeeld over de kwaliteit van het zorgadviesteam. Opmerkelijk is dat in Zuid-Holland meer geënquêteerden (61%) een positief of zeer positief oordeel hebben.

Vertegenwoordigers van het onderwijs beoordelen de kwaliteit van het zorgadviesteam wat beter dan de beleidsmedewerkers en vertegenwoordigers van externe uitvoerende instellingen (zie tabel 9). Respondenten van gemeenten/provincies en van lokale voorzieningen en jeugdzorginstellingen zijn iets kritischer over de kwaliteit van het zorgadviesteam dan deelnemers uit het onderwijs. Volgens een derde van deze respondentgroepen is de kwaliteit van het zorgadviesteam goed. Bij de deelnemers uit het onderwijs vindt 50% dat de kwaliteit van het zorgadviesteam goed is.

Vervolgens is een specifieke externe instelling onder de loep genomen, te weten Bureau Jeugdzorg. Aan de respondenten is gevraagd op welke wijze Bureau Jeugdzorg inbreng heeft op scholen voor voortgezet onderwijs (tabel 10). De bevindingen met betrekking tot de gepercipieerde inbreng van Bureau Jeugdzorg op scholen voor voortgezet

Tabel 6 Functie zorgadviesteam, naar de mening van deelnemers (percentages, n=288)

	<i>functie zorgteam volgens ..% van de deelnemers</i>
Verwijzing naar externe hulpverleningsinstellingen	87
Advisering en consultatie van onderwijsgeevenden n.a.v. ingebrachte gevallen	85
Nadere probleemverkenning d.m.v. gesprekken, screening en (aanvullende) diagnostiek	78
Voorzien in directe hulpverlening aan jeugdigen en hun gezinnen	62
Onderlinge intervisie	35
Anders	7

Tabel 7 Functie zorgadviesteam, naar de mening van respondenten, onderscheiden naar de verschillende respondentgroepen (percentages; n=288)

	Onderwijs (n=105)	Beleid gemeente/ provincie (n=63)	Lokale instellingen /jeugdzorg (n=111)	Overigen (n=9)
Verwijzing naar externe hulpverleningsinstellingen	90	81	86	(100)*
Advisering en consultatie van onderwijsgeevenden n.a.v. ingebrachte gevallen	88	78	86	(100)
Nadere probleemverkenning d.m.v. gesprekken, screening en (aanvullende) diagnostiek	84	73	76	(67)
Voorzien in directe hulpverlening aan jeugdigen en hun gezinnen	69	54	62	(44)
Onderlinge intervisie	49	22	31	(22)
Anders	7	8	6	(11)

* Waar $n \leq 10$, worden de resultaten tussen haakjes vermeld.

Tabel 8 Beoordeling kwaliteit zorgadviesteam, naar de mening van respondenten (n=259)

	Aantal	%
Goed	106	41%
Redelijk	142	55%
Onvoldoende	10	4%
Slecht	1	0%
Totaal	259	100%

Tabel 9 Beoordeling kwaliteit zorgadviesteams van scholen, naar de mening van respondenten, onderscheiden naar de verschillende respondentgroepen (percentages; n=259)

	Onderwijs (n=100)	Beleid gemeente/ provincie (n=50)	Lokale instellingen /jeugdzorg (n=101)	Overigen (n=8)
Goed	50	32	36	(50)
Redelijk	45	62	61	(50)
Onvoldoende	4	6	3	(0)
Slecht	1	0	0	(0)
Totaal	100	100	100	(100)

onderwijs kunnen aan de hand van de onderscheiden taken als volgt worden samengevat. Deelname aan het zorgadviesteam (77%), directe hulpverlening aan gezinnen en kinderen (65%), consultatie aan leerkrachten en scholen (48%), screening en (aanvullende) diagnostiek (34%) en deskundigheidsbevordering van scholen (19%).

Over het algemeen wordt door de geënquêteerden uit de verschillende provincies gelijk geoordeeld over de verschillende vormen van inzet van het Bureau Jeugdzorg op scholen voor voortgezet onderwijs. Alleen de provincies Zuid-Holland en Zeeland vertonen op enkele punten een afwijkend beeld. In Zuid-Holland zijn deelname aan het zorgadviesteam en consultatie volgens meer geënquêteerden (94% en 72%) onderdeel van de inzet. In Zeeland zijn deze onderdelen juist volgens minder geënquêteerden (9%) onderdeel van de inzet en houdt het Bureau Jeugdzorg zich volgens meer respondenten juist bezig met directe hulp aan de leerlingen en hun gezinnen.

Respondenten van uitvoerende lokale instellingen/jeugdzorg vinden vaker dan respondenten van onderwijsinstellingen en beleidsmedewerkers dat de inbreng van Bureau Jeugdzorg bestaat uit consultatie van leerkrachten en school (61% tegenover respectievelijk 33% en 45%). Directe hulpverlening aan gezinnen of kinderen is volgens meer respondenten uit het onderwijs een vorm van inbreng van Bureau Jeugdzorg dan volgens deelnemers van de gemeente/provincie.

Tabel 10 Inbreng Bureau Jeugdzorg op scholen voor voortgezet onderwijs, naar de mening van respondenten (percentages; n=257)

Deelname aan zorgadviesteam	77
Directe hulpverlening aan gezinnen of kinderen	65
Consultatie aan leerkrachten en school	48
Screening en (aanvullende) diagnostiek	34
Deskundigheidsbevordering van medewerkers	19
Anders	18

Tabel 11 Inbreng Bureau Jeugdzorg op scholen voor voortgezet onderwijs, onderscheiden naar de verschillende respondentgroepen (percentages, n=257)

	Onderwijs (n=84)	Beleid gemeente/ provincie (n=62)	Lokale instellingen/ jeugdzorg (n=100)	Overigen (n=11)
Deelname aan zorgadviesteam	73	73	81	100
Directe hulpverlening aan gezinnen of kinderen	71	55	69	36
Consultatie aan leerkrachten en school	33	45	61	64
Screening en (aanvullende) diagnostiek	31	27	42	27
Deskundigheidsbevordering van medewerkers	15	23	20	27
Anders	17	16	21	9

3.2 De rol van samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs

Voorgelegde situatieschets

Naast het verbeteren van de leerlingenzorg door samenwerking van scholen in zorg(advies)teams en zorgbreedteoverleg, neemt de rol van de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs toe. Het samenwerkingsverband heeft als doel zoveel mogelijk leerlingen van wie vaststaat dat orthopedagogische en/of orthodidactische benadering noodzakelijk is, een diploma te laten behalen in één van de leerwegen. Doel is het realiseren van een zorgstructuur waarbij alle leerlingen een continuüm van zorg geboden kan worden en voortijdig schoolverlaten kan worden tegengegaan. Activiteiten worden vastgelegd in een gezamenlijk zorgplan en er wordt een PCL/zorgplatform ingesteld.

Volgens bijna de helft van de respondenten (48%) is de mate van realisatie van de functies van samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs m.b.t. de verbetering van de leerlingenzorg op scholen en een goede zorgstructuur binnen het samenwerkingsverband in hoge mate gerealiseerd (tabel 12). Het zijn vooral respondenten uit het onderwijs die deze mening zijn toegedaan (57%), gevolgd

door deelnemers werkzaam bij uitvoerende lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (44%) en beleidsambtenaren (35%) (zie tabel 13).

Over de mate van realisatie van deze functies van samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs wordt door de verschillende provincies niet sterk verschillend geoordeeld.

Voorgelegde situatieschets

Externe instellingen participeren in de PCL c.q. het zorgplatform en leveren een concrete bijdrage aan de doelstellingen van het samenwerkingsverband gericht op de structurele samenwerking van onderwijs en jeugdzorg met het doel de leerlingenzorg te versterken.

Ten aanzien van de bijdrage die externe instellingen aan de versterking van de leerlingenzorg leveren door middel van hun deelname in de PCL/het zorgplatform van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs (zie tabel 14) wordt de mate van realisatie beduidend lager aangemerkt als de realisatiegraad voor de aansluiting op schoolniveau. De helft van de respondenten (51%) beoordeelt deze als (zeer) laag.

Vanwege het geringe aantal geënquêteerden dat deze vraag heeft beantwoord (n=97), is het niet goed mogelijk

Tabel 12 Mate van realisatie van de functies van samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs met betrekking tot de verbetering van de leerlingenzorg op scholen en een goede zorgstructuur binnen het samenwerkingsverband, naar de mening van respondenten (percentages; n=178)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Functies van samenwerkingsverbanden vo/svo m.b.t. de verbetering van de leerlingenzorg op scholen en het realiseren van een goede zorgstructuur	22	30	48	100

Tabel 13 Mate van realisatie van de functies van samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs met betrekking tot de verbetering van de leerlingenzorg op scholen en een goede zorgstructuur binnen het samenwerkingsverband, naar de mening van respondenten, onderscheiden naar de verschillende actoren (percentages; n=178)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Onderwijs (n=77)	23	19	57	99
Beleid gemeente / provincie (n=31)	26	39	35	100
Lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (n=64)	20	36	44	100
Overigen (n=6)	(0)	(67)	(33)	(100)

om de provincies onderling op dit onderwerp te vergelijken.

Het onderwijs beoordeelt de mate van realisatie vaker als (zeer) laag (62%). De geleding van de beleidsmedewerkers van gemeenten en provincies zijn hierover positiever dan het onderwijs en de vertegenwoordigers van lokale voorzieningen en jeugdzorginstellingen (27% tegen respectievelijk 15% en 19%) (zie tabel 15).

Tabel 14 Participatie en bijdrage externe instellingen in PCL/zorgplatform, naar de mening van respondenten (percentages; n=97)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Participatie en bijdrage externe instellingen in PCL/zorgplatform	51	31	19	101

Tabel 15 Participatie en bijdrage externe instellingen in PCL/zorgplatform, naar de mening van respondenten, onderscheiden naar de verschillende actoren (percentages; n=97)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Onderwijs (n=39)	62	23	15	100
Beleid gemeente / provincie (n=15)	53	20	27	100
Lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (n=42)	40	40	19	99
Overigen (n=1)		(100)		(100)

3.3 De aansluiting van het REC met voortgezet onderwijs en jeugdzorg

Situatieschets

Voor leerlingen die opvallen en speciale (onderwijs)zorg nodig hebben, heeft de school/het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs de mogelijkheid in samenwerking met het speciaal onderwijs/REC vroegtijdig na te gaan welke zorg nodig is en hoe die uitgevoerd kan worden. Collega's van het REC worden ingeschakeld bij de aanpak van kinderen die bijzondere aandacht nodig hebben via consultatie, preventief-ambulante begeleiding etc. Het REC (met name cluster 4-scholen, ZMOK) kan ook een bijdrage leveren aan de voorziening voor tijdelijke opvang en onderzoek voor gedragsmoeilijke jeugdigen (time-out) binnen het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs.

Volgens 58% van de respondenten worden de bijdragen van het REC m.b.t. de aanpak van kinderen die bijzondere aandacht nodig hebben in het voortgezet onderwijs in onvoldoende mate gerealiseerd (zie tabel 16).

Vanwege het geringe aantal respondenten dat deze vraag heeft beantwoord (n=107), is het niet goed mogelijk om de provincies onderling op dit onderwerp te vergelijken.

Vertegenwoordigers van het voortgezet onderwijs noemen de (zeer) lage realisatiegraad van de aansluiting en samenwerking van het REC met het onderwijs (scholen

en samenwerkingsverband) op het gebied van consultatie, preventief-ambulante begeleiding en participatie in time out-voorzieningen voor gedragsmoeilijke jeugdigen in het voortgezet onderwijs het meest (zie tabel 17). De respondentengroepen scoren laag op een (zeer) hoge realisatiegraad, respectievelijk 14% (onderwijs), 25% (beleidsmedewerkers gemeenten en provincies) en 18% (lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties).

Situatieschets

Er een goede samenwerking met het speciaal onderwijs (REC) met betrekking tot de toeleiding naar het speciaal onderwijs via de toelatingscommissie/CvI en de eventuele terugplaatsing in het reguliere onderwijs. Tussen de toelatingscommissie/CvI en de scholen voor (speciaal) voortgezet onderwijs en het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs zijn hierover heldere afspraken gemaakt, die in goed overleg met de ouders worden nageleefd.

Naar de mening van 16% van de respondenten is een goede samenwerking tussen de school/samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en het REC op het gebied van toeleiding naar het speciaal onderwijs en terugleiding naar het regulier onderwijs in hoge mate gerealiseerd (zie tabel 18). Volgens 59% van de respondenten is een goede samenwerking tussen de school en het REC op het gebied van toeleiding naar speciaal onderwijs en terugleiding naar regulier onderwijs in lage mate gerealiseerd.

Tabel 16 De bijdrage van het REC aan de versterking van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs, naar de mening van respondenten (percentages; n=107)

	-	±	+	<i>totaal</i>
De bijdrage van het REC aan de versterking van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs (consultatie, preventief-ambulante begeleiding, time out-voorziening)	58	25	17	100

Tabel 17 De bijdrage van het REC aan de versterking van de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs, naar de mening van respondenten, onderscheiden naar de verschillende actoren (percentages; n=107)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Onderwijs (n=51)	69	18	14	101
Beleidsmedewerkers gemeente / provincie (n=16)	56	19	25	100
Lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (n=40)	45	38	18	101

Vanwege het geringe aantal respondenten dat deze vraag heeft beantwoord (n=82), is het niet goed mogelijk om de provincies onderling op dit onderwerp te vergelijken.

Het aantal respondenten dat antwoord heeft gegeven op deze vraag (n=82) is bovendien te gering om op een verantwoorde wijze verschillen tussen de respondentgroepen te benoemen (zie tabel 19).

Situatieschets

Het REC/CvI zorgt voor een goede communicatie en afstemming met de school/het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en met (Bureau) Jeugdzorg op het gebied van de indicatiestelling. Met het Bureau Jeugdzorg zijn afspraken gemaakt over de afstemming en samenwerking bij de indicatiestelling en de uitvoering van de zorgverlening.

De afstemming en samenwerking van het CvI/REC met het voortgezet onderwijs en (Bureau) Jeugdzorg op het gebied van de indicatiestelling en de uitvoering van de zorgverlening wordt door meer dan driekwart van de respondenten (77%) als (zeer) laag aangemerkt; 7% vindt de realisatiegraad (zeer) hoog (tabel 20). Vanwege het geringe aantal geënquêteerden dat deze vraag heeft beantwoord (n=44), is het niet goed mogelijk om de provincies onderling op dit onderwerp te vergelijken.

Versillen tussen de repondentgroepen zijn vanwege het geringe aantal mensen dat antwoord heeft gegeven op deze vraag niet aan te duiden (tabel 21).

Tabel 18 De aansluiting school/samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en het REC: toeleiding naar speciaal onderwijs en terugleiding naar regulier onderwijs, naar de mening van respondenten (percentages; n=82)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Aansluiting school/samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en het REC: toeleiding naar speciaal onderwijs en terugleiding naar regulier onderwijs	59	26	16	101

Tabel 19 De aansluiting school/samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en het REC: toeleiding naar speciaal onderwijs en terugleiding naar regulier onderwijs, naar de mening van respondenten, onderscheiden naar de verschillende actoren (percentages; n=82)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Onderwijs (n=43)	63	21	16	100
Beleid gemeente / provincie (n=15)	47	33	20	100
Lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (n=24)	58	29	13	100

Tabel 20 Communicatie en afstemming door REC/CVI met de school / het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en met (Bureau) Jeugdzorg op het gebied van de indicatiestelling, naar de mening van respondenten (percentages; n=44)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Communicatie en afstemming door REC/CVI met de school / het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en (Bureau) Jeugdzorg op het gebied van de indicatiestelling	77	16	7	100

Tabel 21 Communicatie en afstemming door REC/CvI met de school / het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs (Bureau Jeugdzorg m.b.t. de indicatiestelling, naar de mening van verschillende respondentengroepen (percentages; n=44)

	-	±	+	totaal
Onderwijs (n=16)	94	6	0	100
Beleid gemeente / provincie (n=6)	(33)	(67)	(0)	(100)
Lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (n=22)	77	9	14	100

Situatieschets

In de praktijk van het speciaal onderwijs in cluster-4-scholen wordt in de uitvoering samengewerkt met de Jeugdzorg om voor bepaalde categorieën jeugdigen een betere ondersteuning te kunnen bieden (samengestelde programma's ook wel 'onderwijs-zorgarrangementen' genoemd, waarbij de jeugdzorg bijvoorbeeld gezinsbegeleiding, gedragstherapie e.d. verzorgt).

Ook op het punt van de samenwerking van cluster 4-scholen en de jeugdzorg in de uitvoering van de zorgverlening, met name door middel van samengestelde programma's (zogenaamde onderwijs-zorgarrangementen), valt de door de respondenten gepercipieerde overwegend (zeer) lage realisatiegraad (54%) op; 19% van de respondenten vindt dat deze samenwerking tussen cluster 4-scholen en jeugdzorg in hoge mate gerealiseerd is (zie tabel 22). Vooral respondenten verbonden aan jeugdzorginstanties en lokale voorzieningen (n=23) hebben deze vraag beantwoord. Vanwege het geringe aantal respondenten dat deze vraag heeft beantwoord (n=37), is het niet goed mogelijk om de provincies onderling op dit onderwerp te vergelijken.

Situatieschets

De jeugdzorg is in toenemende mate actief bij het realiseren van een voorziening voor tijdelijke opvang en onderzoek voor gedragsmoeilijke kinderen in het voortgezet onderwijs (scholen/samenwerkingsverband voortgezet onderwijs), ook wel time out-voorzieningen genoemd. Het gaat hier om een tijdelijke opvang met het doel nader onderzoek te doen van de bestaande problemen en de jon-

geren en scholen in principe te begeleiden bij terugkeer op de eigen school.

Met betrekking tot voorzieningen voor tijdelijke opvang en onderzoek voor gedragsmoeilijke jeugdigen voor scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs, ook wel aangeduid als time out-voorzieningen, kunnen de volgende bevindingen worden aangegeven. Ten aanzien van de mate waarin de jeugdzorg naar de mening van de respondenten een actieve inbreng heeft in de realisatie van deze voorzieningen zien we een wisselend beeld. Tweevijfde (40%) van de respondenten vindt de mate van realisatie (zeer) laag, terwijl 41% dit (zeer) hoog vindt (zie tabel 23). Hierbij is geen onderscheid tussen respondentengroepen aan te geven (zie tabel 24). In Groningen hebben relatief weinig respondenten (12%) een negatief oordeel over de opstelling van de Jeugdzorg bij de realisering van time out-voorzieningen, terwijl in Zeeland het oordeel juist bij veel respondenten (79%) negatief is.

Time out-voorzieningen voor scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs zijn volgens nagenoeg alle deelnemers (99%) wenselijk (zie tabel 25). Tweevijfde van de deelnemers (39%) geeft aan dat time out-voorzieningen reeds gerealiseerd zijn op school of in het samenwerkingsverband, 33% geeft aan dat time out-voorzieningen in ontwikkeling zijn en 27% geeft aan dat deze voorzieningen wel wenselijk maar nog niet in ontwikkeling zijn.

In Drenthe en Groningen zijn relatief veel respondenten (67% en 64%) van mening dat time out-voorzieningen reeds zijn ontwikkeld. In Haaglanden en Rotterdam zijn

Tabel 22 Samenwerking cluster 4-scholen met Jeugdzorg in de uitvoering van de zorgverlening (onderwijs-zorgarrangementen), naar de mening van respondenten (percentages; n=37)

	-	±	+	totaal
Samenwerking cluster 4-scholen met Jeugdzorg om voor bepaalde categorieën jeugdigen een betere ondersteuning te kunnen bieden d.m.v. onderwijs-zorgarrangementen	54	27	19	100

Tabel 23 Opstelling van de jeugdzorg bij het realiseren van time out-voorzieningen, naar de mening van respondenten (percentages; n=177)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Actieve opstelling Jeugdzorg bij het realiseren van time out-voorzieningen	40	19	41	100

Tabel 24 Opstelling jeugdzorg bij het realiseren van time out-voorzieningen, naar de mening van respondenten, onderscheiden naar de verschillende actoren (percentages; n=177)

	-	±	+	<i>totaal</i>
Onderwijs (n=63)	41	17	41	99
Beleid gemeente / provincie (n=42)	40	19	40	99
Lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (n=66)	38	18	44	100
Overigen (n=6)	(50)	(33)	(17)	(100)

Tabel 25 Wenselijkheid time out-voorzieningen voor scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs, naar de mening van respondenten (n=226)

	<i>aantal</i>	<i>%</i>
Ja, wenselijk, reeds gerealiseerd op school / in het samenwerkingsverband	88	39%
Ja, wenselijk en in ontwikkeling	75	33%
Ja, maar (nog) niet in ontwikkeling	61	27%
Nee, geen behoefte	2	1%
<i>Totaal</i>	226	100%

Tabel 26 Wenselijkheid time out-voorzieningen voor scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs, naar de mening van respondenten, onderscheiden naar de verschillende actoren (percentages; n=226)

	<i>Reeds gerealiseerd</i>	<i>In ontwikkeling</i>	<i>Nog niet in ontwikkeling</i>	<i>Nee, geen behoefte</i>	<i>Totaal</i>
Onderwijs (n=82)	43	27	30	0	100
Beleid gemeente / provincie (n=58)	41	21	34	3	99
Lokale voorzieningen en jeugdzorginstanties (n=76)	36	47	17	0	100
Overigen (n=10)	(20)	(50)	(30)	(0)	(100)

relatief veel respondenten (67% en 55%) van mening dat deze voorzieningen in ontwikkeling zijn. In Utrecht en Flevoland zijn relatief veel respondenten (50% en 55%) van mening dat time out-voorzieningen weliswaar wenselijk, maar nog niet in ontwikkeling zijn. In tabel 26 is de wenselijkheid van time out-voorzieningen voor scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs uitgesplitst naar de verschillende respondentgroepen weergegeven. Hieruit blijkt dat respondenten uit lokale voorzieningen en jeugdzorginstellingen vaker dan respondenten uit andere de andere sectoren van mening zijn dat time out-voorzieningen in ontwikkeling zijn.

4. Resultaten Scholenvraaglijst Leerlingenzorg en externe instellingen (NIBUD/LCOJ)

Inleiding

In december 2001 en januari 2002 hebben ruim 10.000 scholieren van 110 scholen voor voortgezet onderwijs deelgenomen aan het 'Nationaal Scholierenonderzoek 2001-2002'. Tegelijkertijd met het versturen van vragenlijsten aan scholieren zijn ook vragenlijsten naar de 110 scholen van de scholieren gestuurd. Dit project is een gezamenlijk initiatief van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD), het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Interdepartementale Commissie Jeugdonderzoek. De vragenlijst voor scholen bevat blokken vragen over

- kenmerken van de school
- organisatie van de school
- leerling- en ouderparticipatie op de school
- leerlingenzorg
- contacten van de school met andere instellingen
- naschoolse opvang
- bijdragen van ouders voor de school
- financiële of materiële sponsoring van de schoolveiligheidsbeleid op de school, en
- leerlingbegeleiding en pedagogisch klimaat

Op verzoek van de Interdepartementale Commissie Jeugdonderzoek en met toestemming van de betrokken partijen heeft het Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg (LCOJ) een set vragen ontwikkeld rond de thema's leerlingenzorg en de aansluiting/samenwerking met externe instellingen op het gebied van jeugdzorg, gezondheidszorg, welzijn en veiligheid. In nauwe samenspraak met het NIBUD zijn deze vragen toegevoegd aan het scholierenonderzoek.

Dit onderzoeksverslag rapporteert met name over het LCOJ-deel van de schoolvragenlijst. Het gaat daarbij om de vragen over leerlingenzorg en over contacten van de school met externe instellingen. De vragen van het NIBUD-onderzoek over leerlingbegeleiding en pedagogisch klimaat en over de kenmerken van de school zijn aan de rapportage toegevoegd.

De vragenlijsten voor de scholen zijn ingevuld door de contactpersoon van het Scholierenonderzoek op de betreffende school. In totaal zijn 39 scholenvragenlijsten van de 110 verstuurd vragenlijsten ingevuld retour gekomen. Dit is een responspercentage van 35%. Deze vragenlijsten zijn door het NIBUD ingevoerd en door het LCOJ geanalyseerd en beschreven. Hieronder doen we verslag van de resultaten van dit onderzoek.

Omschrijving scholen

Sommige scholen die hebben meegedaan aan het onderzoek hebben meerdere locaties. Het aantal locaties per school loopt uiteen van 1 tot en met 10, met een gemiddelde van 3 locaties per school.

Tabel 1 De onderwijstypen op deze locatie en op alle locaties samen (meer antwoorden mogelijk)

	<i>deze locatie</i>		<i>alle locaties</i>	
	<i>aantal</i>	<i>%*</i>	<i>aantal</i>	<i>%</i>
VBO/IVBO	8	21%	16	41%
VMBO	20	51%	27	69%
MAVO	22	56%	28	72%
HAVO	19	49%	24	62%
VWO	19	49%	26	67%
Gymnasium	9	23%	15	39%
MBO	5	13%	5	13%
Anders	2	5%	2	5%
<i>Totaal</i>	<i>39</i>	<i>100%</i>	<i>39</i>	<i>100%</i>

*gepercenteerd op het totaal aantal deelnemende scholen (n = 39)

De scholen die hebben deelgenomen hebben gemiddeld 700 leerlingen op de eigen locatie, waarvan gemiddeld 336 jongens. Mavo is het meest voorkomende onderwijstype, gevolgd door vmbo, vwo en havo. Meer dan de helft van de scholen heeft een mavo op de eigen locatie (56%) en op alle locaties samen (72%) (zie tabel 1).

Uitdrukkelijk wordt vermeld dat de bevindingen niet representatief zijn voor Nederland. Kleine scholen zijn oververtegenwoordigd en scholen uit grote steden zijn oververtegenwoordigd. Bovendien is het denkbaar dat er verhoudingsgewijs meer scholen gerepsondeerd hebben die reeds een ontwikkeld systeem van leerlingzorg hebben.

In de volgende hoofdstukken zijn de antwoorden van de 39 respondenten per vraag weergegeven. Niet alle vragenlijsten zijn volledig ingevuld. Omwille van het overzicht is toch zoveel mogelijk teruggerekend naar 39 respondenten. Dit betekent dat wanneer een vraag niet beantwoord is, dit aangegeven is met 'niet ingevuld'. Sommige vragen zijn voor sommige scholen niet van toepassing. Dit is weergegeven met 'vraag niet van toepassing'.

4.1 Schoolinterne leerlingenzorg en zorgadviesteams

Op de meeste scholen zijn één of meer vertrouwenspersonen aangesteld. Dit kunnen zowel interne als externe vertrouwenspersonen zijn. Interne vertrouwenspersonen komen vaker voor dan externe vertrouwenspersonen. Op één school na hebben alle scholen één of meer interne vertrouwenspersonen. Ruim 40% van de scholen heeft één of meer externe vertrouwenspersonen. De school die geen interne vertrouwenspersoon heeft, heeft ook geen externe vertrouwenspersoon.

Leerlingen zijn degenen die het meest een beroep doen op de vertrouwenspersonen, gevolgd door ouders en docenten. Op 17 van de 39 scholen hebben één of meer leerlingen in het schooljaar 2000/2001 een beroep gedaan op een vertrouwenspersoon. Op scholen waar een beroep is gedaan op een vertrouwenspersoon door een leerling is dit gemiddeld 11 keer gebeurd. Zeven scholen geven aan dat ouders een beroep hebben gedaan op een vertrouwenspersoon en op zeven scholen hebben één of meer docenten de vertrouwenspersoon in benaderd.

Sommige scholen hebben functionarissen aangesteld om extra zorg aan leerlingen te kunnen bieden. Het gaat daarbij onder andere om functionarissen zoals remedial teachers, mentoren, orthopedagogen en decanen.

Aan de scholen is gevraagd welke 'zorgfunctionarissen' aan de school verbonden zijn en hoeveel van deze functionarissen er op school zijn. In tabel 4 zijn alle antwoorden weergegeven.

Mentoren komen verreweg het meest voor op de scholen (gemiddeld 31 mentoren per school) en komen ook op

Tabel 2 Hoeveel interne en externe vertrouwenspersonen heeft uw school aangesteld?

	interne vertrouwenspersonen		externe vertrouwenspersonen	
	aantal	procent	aantal	procent
0	1	3%	18	46%
1	13	33%	13	33%
2	15	38%	2	5%
3	5	13%	1	3%
4	2	5%		
6	3	8%		
Niet ingevuld			5	13%
Totaal	39	100	39	100

vrijwel alle scholen voor (31 van de 39). Ook decanen komen op veel scholen voor: 37 van de 39 scholen hebben een decaan, gemiddeld 2 per school. De overige functionarissen komen minder voor.

Driekwart van de ondervraagde scholen beschikt over een eigen team van medewerkers voor het bespreken van leer- en gedragsproblemen (tabel 5). De meeste scholen (85%) zeggen meestal wel in staat te zijn met behulp van eigen medewerkers de problemen van leerlingen in een vroegtijdig stadium te signaleren (tabel 6).

Alle scholen geven aan te beschikken over een goede (72%) of redelijke (28%) (interne) zorgstructuur of een goed netwerk om leerlingen door te verwijzen naar de

Tabel 3 Hoe vaak is het afgelopen schooljaar (2000/2001) een beroep gedaan op de vertrouwenspersonen door...

	<i>n</i> (0)	<i>n</i> (≥ 1)	<i>n</i> totaal	beroep gedaan op vertrouwenspersoon		
				aantal keer (≥ 1)	som	gemiddelde
Leerlingen	22	17	39	2 - 45	190	11
Ouders	32	7	39	1 - 10	25	4
Docenten	32	7	39	1 - 5	19	3
Anderen	38	1	39	2 - 2	2	2

Tabel 4 Hoeveel van de volgende functionarissen die extra zorg voor leerlingen kunnen bieden zijn verbonden aan uw school?

	Responsaantal			Scholen met betreffende functionaris		
	<i>n</i> (0)	<i>n</i> (≥ 1)	<i>n</i> totaal	aantal (≥ 1)	som	gemiddelde
Mentor	8	31	39	1 – 121	957	31
Leerlingbegeleider	16	23	39	1 – 65	122	5
Begeleider hulpklassen	30	9	39	1 – 12	29	3
Decaan	2	37	39	1 - 4	71	2
Remedial teacher	17	22	39	1 - 9	52	2
Counselor	29	10	39	1 - 2	15	2
Schoolmaatschappelijk werker	19	20	39	1 - 2	21	1
Orthopedagoog / schoolpsycholoog	22	17	39	1 - 2	20	1
Contactfunctionaris allochtone leerlingen	30	9	39	1 - 3	13	1
Logopedist	37	2	39	1 - 1	2	1

Tabel 5 Beschikt de school over een eigen team van medewerkers (aangesteld bij de school) voor het bespreken van leer- en gedragsproblemen?

	aantal	%
Ja	29	74%
Nee	10	26%
Totaal	39	100%

Tabel 6 Is men op uw school met behulp van eigen medewerkers in staat problemen van leerlingen in een vroegtijdig stadium te signaleren?

	aantal	%
Meestal wel	33	85%
Soms wel, soms niet	6	15%
Meestal niet		
Totaal	39	100%

Tabel 7 Heeft de school een goede (interne) zorgstructuur of een goed netwerk om leerlingen door te verwijzen naar de hulpverlening?

	aantal	%
Goed	28	72%
Redelijk	11	28%
Onvoldoende		
Slecht		
Totaal	39	100%

Tabel 8 Hoe beoordeelt u in het algemeen gesproken de kwaliteit van de zorgverlening van uw school?

	<i>aantal</i>	<i>%</i>
Goed	34	87%
Redelijk	5	13%
Onvoldoende		
Slecht		
Totaal	39	100%

Tabel 9 Beschikking over zorg(advies)team / zorgbreedtecommissie / social team

	<i>aantal</i>	<i>%</i>
Ja	32	82%
Nee	7	18%
Totaal	39	100%

Tabel 10 Welke externe deskundigen maken deel uit van dit zorg(advies)team? (n = 32)

	<i>niet</i>	<i>incidenteel</i>	<i>structureel</i>	<i>niet ingevuld</i>
Schoolarts/jeugdarts/schoolverpleegkundige/GGD	3%	25%	63%	9%
Maatschappelijk werker	13%	16%	56%	16%
Leerplichtambtenaar	13%	22%	53%	13%
Medewerker Bureau Jeugdzorg	16%	16%	50%	19%
Schoolbegeleider	28%	3%	31%	38%
Jeugdpolitie	22%	25%	28%	25%
Medewerker jeugdhulpverleningsinstelling	22%	16%	28%	34%
Medewerker RIAGG (jeugd-ggz)	28%	9%	22%	41%

hulpverlening. Geen enkele school rapporteert dat deze structuur onvoldoende of slecht is.

Ook de kwaliteit van zorgverlening van de school wordt door de scholen zelf uitsluitend positief beoordeeld: bij 87% van de scholen beoordeelt men de kwaliteit van zorgverlening als goed, bij 13% van de scholen als redelijk.

Voor het bespreken van leer- en gedragsproblemen beschikt 82% van de scholen over een zorg(advies)team, zorgbreedtecommissie, of ook wel social team genaamd, waarin behalve schoolvertegenwoordigers ook externe deskundigen deelnemen die verbonden zijn aan een instelling buiten de school. De overige scholen (18%, 7 scholen) geven aan geen zorg(advies)team te hebben.

Aan de scholen die een zorg(advies)team hebben, is gevraagd welke externe deskundigen deel uitmaken van dit zorg(advies)team. De schoolarts/jeugdarts/schoolverpleegkundige/GGD, maatschappelijk werker, leerplichtambtenaar en medewerker van Bureau Jeugdzorg maken veelal structureel deel uit van het zorg(advies)team. Kijkend naar tabel 10 kan gesteld worden dat, indien een externe deskundige deel uitmaakt van een zorg(advies)team, dit vaker op structurele dan op incidentele basis is.

In hoeverre andere dan hierboven genoemde externe deskundigen deel uitmaken van het zorg(advies)team is weergegeven in tabel 10. In tabel 10 zijn alle 32 scholen met een zorgadvies team meegenomen. Een aantal scholen (variërend van 9% tot 41%) heeft sommige onderdelen niet beantwoord.

De zorg(advies)teams richten zich met name op de advisering en consultatie van onderwijsgeevenden naar

Tabel 11 Welke functie(s) vervult dit zorg(advies)team? (n = 32)

	<i>niet</i>	<i>incidenteel</i>	<i>structureel</i>	<i>niet ingevuld</i>
Advisering en consultatie van onderwijsgeevenden n.a.v. ingebrachte gevallen		19%	72%	9%
Verwijzing naar externe hulpverleningsinstellingen		34%	53%	13%
Voorzien in directe hulpverlening aan jeugdigen en hun gezinnen	3%	31%	50%	16%
Nadere probleemverkenning d.m.v. gesprekken, screening en (aanvullende) diagnostiek		31%	44%	25%

Tabel 12 Hoe beoordeelt u in het algemeen gesproken de kwaliteit van het zorg(advies)team?

	<i>aantal</i>	<i>%</i>
Goed	20	51%
Redelijk	8	21%
Onvoldoende		
Slecht		
Niet ingevuld	4	10%
Vraag niet van toepassing	7	18%
Totaal	39	100%

aanleiding van ingebrachte gevallen (72% structureel, 19% incidenteel). Daarnaast zijn de zorg(advies)teams er om te verwijzen naar externe hulpverleningsinstellingen (53% structureel, 34% incidenteel), om te voorzien in directe hulpverlening aan jeugdigen en hun gezinnen (50% structureel, 31% incidenteel) en hebben zij een functie ten behoeve van de nadere probleemverkenning door middel van screening en (aanvullende) diagnostiek (44% structureel, 31% incidenteel). Het totaaloverzicht van de functies van de zorg(advies)teams is in tabel 11 weergegeven.

De scholen beoordelen de kwaliteit van de zorg(advies)teams als goed (51%) tot redelijk (21%). De overige scholen hebben geen antwoord gegeven op de vraag naar de kwaliteit van de zorgteams of hebben geen zorg(advies)team.

4.2 Contacten van de school met externe instellingen

Aan de scholen is gevraagd op welke manier zij in contact staan met andere instellingen buiten de school. Daarbij is gevraagd naar de frequentie van het contact (incidenteel of structureel), de aard van het contact (preventief of curatief) en het niveau van het contact (uitvoeringsniveau of beleidsniveau). In tabel 13 wordt ingegaan op de

Tabel 13 Wat is de frequentie van het contact met externe instellingen? (n = 39)

	<i>geen contact</i>	<i>incidenteel contact</i>	<i>structureel contact</i>	<i>incidenteel en structureel</i>	<i>niet ingevuld</i>
Leerplichtambtenaar	5%	51%	36%	0%	8%
RMC (regionaal meld- en coördinatiepunt)	44%	33%	13%	0%	10%
RIAGG	15%	67%	13%	0%	5%
Bureau Jeugdzorg	18%	36%	33%	3%	10%
Overige Jeugdhulpverlening	28%	46%	10%	3%	13%
GGD/jeugdarts	10%	15%	64%	3%	8%
Instellingen voor voortgezet speciaal onderwijs	26%	41%	23%	3%	8%
Speciaal Onderwijs (Regionaal expertisecentrum)	62%	21%	8%	3%	8%
Schoolbegeleidingsdienst	49%	23%	18%	0%	10%
Politie	13%	49%	26%	5%	8%
Bureau HALT	36%	46%	8%	0%	10%
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	54%	36%	0%	0%	10%
AOB (regionale centrum voor beroeps- en studie-keuzevoorlichting)	28%	33%	28%	0%	10%
Landelijke Pedagogische Centra	21%	49%	18%	3%	10%
ROC (Regionaal Opleidingscentrum)	13%	36%	44%	0%	8%
LDC (landelijk dienstencentrum)	79%	8%	0%	0%	13%
CAD (Centrum voor Alcohol en Drugs)	49%	36%	5%	0%	10%
AMW (Algemeen Maatschappelijk Werk)	54%	23%	10%	0%	13%
Culturele instellingen	23%	49%	15%	0%	13%
Projecten voor tieneropvang, BSO e.d.	64%	23%	0%	0%	13%
Club- en buurthuiswerk	67%	15%	5%	0%	13%
Sportverenigingen	36%	46%	5%	0%	13%

frequentie van het contact, in tabel 14 op de aard van het contact en in tabel 15 op het niveau van het contact. Aan de scholen zijn 22 mogelijke externe instellingen waarmee de school contact heeft, voorgelegd. Anders dan in tabel 10, richten de vragen zich niet op het zorg(advies)team.

Het meest structurele contact hebben scholen voor voort-

gezet onderwijs met de GGD/jeugdarts (64%) en het ROC (44%). Met de overige externe instellingen hebben de scholen vaker incidenteel dan structureel contact. Ook zijn er instellingen en voorzieningen, zoals het LDC (Landelijk Dienstencentrum), club- en buurthuiswerk en projecten voor tieneropvang waar weinig scholen contact mee hebben.

Tabel 14 Wat is de aard van het contact met andere instellingen? (n = 39)

	<i>preventief</i>	<i>curatief</i>	<i>preventief en curatief</i>	<i>niet ingevuld</i>	<i>not</i>
Leerplichtambtenaar	10%	31%	38%	15%	5%
RMC (regionaal meld- en coördinatiepunt)	13%	21%	0%	23%	44%
RIAGG	3%	44%	23%	15%	15%
Bureau Jeugdzorg	8%	38%	21%	15%	18%
Overige Jeugdhulpverlening	5%	28%	18%	21%	28%
GGD/jeugdarts	18%	18%	46%	8%	10%
Instellingen voor voortgezet speciaal onderwijs	5%	36%	18%	15%	26%
Speciaal Onderwijs (Regionaal expertisecentrum)	8%	18%	3%	10%	62%
Schoolbegeleidingsdienst	18%	10%	10%	13%	49%
Politie	13%	26%	38%	10%	13%
Bureau HALT	8%	31%	15%	10%	36%
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	0%	23%	10%	13%	54%
AOB (regionale centrum voor beroeps- en studiekeuzevoorlichting)	23%	15%	10%	23%	28%
Landelijke Pedagogische Centra	28%	10%	13%	28%	21%
ROC (Regionaal Opleidingscentrum)	15%	18%	13%	41%	13%
LDC (landelijk dienstencentrum)	0%	5%	0%	15%	79%
CAD (Centrum voor Alcohol en Drugs)	21%	10%	8%	13%	49%
AMW (Algemeen Maatschappelijk Werk)	5%	21%	5%	15%	54%
Culturele instellingen	18%	10%	5%	44%	23%
Projecten voor tieneropvang, BSO e.d.	5%	10%	3%	18%	64%
Club- en buurthuiswerk	5%	8%	3%	18%	67%
Sportverenigingen	10%	15%	3%	36%	36%

Scholen die aangeven geen contact te hebben met bepaalde externe instellingen, hebben de vragen naar de aard van dit contact en het niveau van het contact uiteraard niet beantwoord. Zij zijn in tabel 14 en 15 ondergebracht onder de kolom 'nvt'.

De externe instellingen waarmee scholen zowel preventieve als curatieve contacten zeggen te hebben zijn vooral de GGD/jeugdarts (46%), de leerplichtambtenaar (38%) en de politie (38%) en, in mindere mate, de RIAGG (23%) en het Bureau Jeugdzorg (21%). De instellingen

Tabel 15 Wat is het niveau waarop het contact met andere instellingen plaatsvindt? (n = 39)

	<i>uitvoerings- niveau</i>	<i>beleids- niveau</i>	<i>uitvoerings- en beleids- niveau</i>	<i>niet ingevuld</i>	<i>nvt</i>
Leerplichtambtenaar	51%	10%	18%	15%	5%
RMC (regionaal meld- en coördinatiepunt)	26%	8%	0%	23%	44%
RIAGG	56%	5%	8%	15%	15%
Bureau Jeugdzorg	46%	5%	15%	15%	18%
Overige Jeugdhulpverlening	38%	3%	5%	26%	28%
GGD/jeugdarts	44%	8%	28%	10%	10%
Instellingen voor voortgezet speciaal onderwijs	36%	3%	23%	13%	26%
Speciaal Onderwijs (Regionaal expertisecentrum)	18%	3%	5%	13%	62%
Schoolbegeleidingsdienst	18%	8%	13%	13%	49%
Politie	46%	5%	21%	15%	13%
Bureau HALT	33%	3%	15%	13%	36%
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	28%	3%	3%	13%	54%
AOB (regionale centrum voor beroeps- en studiekeuzevoorlichting)	36%	3%	15%	18%	28%
Landelijke Pedagogische Centra	23%	21%	21%	15%	21%
ROC (Regionaal Opleidingscentrum)	23%	8%	28%	28%	13%
LDC (landelijk dienstencentrum)	8%	0%	0%	13%	79%
CAD (Centrum voor Alcohol en Drugs)	28%	3%	10%	10%	49%
AMW (Algemeen Maatschappelijk Werk)	23%	0%	10%	13%	54%
Culturele instellingen	44%	3%	13%	18%	23%
Projecten voor tieneropvang, BSO e.d.	21%	0%	0%	15%	64%
Club- en buurthuiswerk	13%	0%	3%	18%	67%
Sportverenigingen	33%	3%	0%	28%	36%

Tabel 16 Wegens hoeveel leerlingen zijn er vanaf september 2001-januari 2002 contacten geweest met de volgende instellingen? Kunt u tevens een rapportcijfer geven hoe u het contact met die instellingen waardeert?

	<i>Met hoeveel leerlingen contact</i>					<i>Rapportcijfer</i>		
	<i>geen contact</i>	<i>wel contact</i>				<i>n</i> <i>(≥ 1)</i>	<i>range</i> <i>(≥ 1)</i>	<i>gemiddelde</i>
	<i>n</i>	<i>n</i> <i>(≥ 1)</i>	<i>range</i> <i>(≥ 1)</i>	<i>som</i>	<i>gemiddelde</i>			
Leerplichtambtenaar	15	24	1-25	173	7	2	5-9	7,0
RMC - regionale meld- en coördinatiefunctie	30	9	1-40	65	7	8	1-7	5,8
RIAGG	22	17	1-36	84	5	15	4-7	6,1
Bureau Jeugdzorg	25	14	1-36	125	9	14	6-8	6,9
Overige Jeugdhulpverlening	30	9	1-36	69	8	8	6-8	7,4
GGD/jeugdarts	19	20	1-93	1216	61	22	7-9	7,8
Instellingen voor voortgezet speciaal onderwijs	26	13	1-36	106	8	12	7-9	7,6
Speciaal Onderwijs (Regionaal expertisecentrum)	37	2	1-10	11	6	1	8-8	8,0
Schoolbegeleidingsdienst	35	4	1-10	15	4	4	6-7	6,5
Politie	19	20	1-14	104	5	19	4-9	7,3
Bureau HALT	29	10	1-36	67	7	11	6-9	7,2
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	33	6	1-7	23	4	6	7-9	7,7
AOB (regionale centrum voor beroeps- en studiekeuzevoorlichting)	30	9	3-234	955	106	10	6-9	7,1
Landelijke Pedagogische Centra	39	0	nvt	nvt	nvt	1	7-7	7,0
ROC (Regionaal Opleidingscentrum)	31	8	2-200	324	41	6	6-7	6,7
LDC (landelijk dienstencentrum)	39	0	nvt	nvt	nvt	0	nvt	nvt
CAD (Centrum voor Alcohol en Drugs)	37	2	2-3	5	3	1	8-8	8,0
AMW (Algemeen Maatschappelijk Werk)	35	4	2-30	67	17	3	7-8	7,7
Culturele instellingen	36	3	20-800	1000	333	4	6-8	7,0
Projecten voor tieneropvang, BSO e.d.	37	2	3-5	8	4	0	nvt	nvt
Club- en buurthuiswerk	37	2	1-2	3	2	2	8-8	8,0

waarmee de aard van het contact curatief is zijn vooral het RIAGG (44% van de scholen), Bureau Jeugdzorg (38%) en instellingen voor voortgezet speciaal onderwijs (36%). Alleen preventieve contacten hebben scholen vooral met de landelijke pedagogische centra, het AOB (regionale centrum voor beroeps- en studiekeuzevoorlichting) en het CAD (Centrum voor Alcohol en Drugs) (zie tabel 14).

Het niveau waarop het contact met de andere instellingen plaatsvindt is met name het uitvoeringsniveau en in veel mindere mate het beleidsniveau. De externe instellingen waarmee de scholen contacten op uitvoeringsniveau hebben zijn vooral de GGD/jeugdarts, de leerplichtambtenaar, de politie, de RIAGG, het Bureau Jeugdzorg en culturele instellingen. Onder de instellingen waarmee scholen op beide niveaus relatief geen contacten zeggen te hebben zijn o.a. de RMC, het AMW, het REC, projecten voor tieneropvang en het club- en buurthuiswerk sterk vertegenwoordigd.

De externe instellingen waarmee de scholen al dan niet contact zouden kunnen hebben, passeren ook de revue wanneer gevraagd wordt voor hoeveel leerlingen in de periode september 2001 - januari 2002 de scholen contact hebben gehad met de betrokken externe instellingen. Hierbij is onderscheid gemaakt naar scholen die voor geen enkele leerling contact heeft gehad met de betrokken externe instelling (tabel 16, kolom 'geen contact') en scholen die voor één of meer leerlingen contact hebben gehad met de betrokken externe instelling.

Met drie van de 21 externe instellingen heeft de meerderheid van de 39 scholen voor hun leerlingen in de eerste vier maanden van het schooljaar 2001/2002 contact gehad. In aflopende frequentie betreft het de leerplichtambtenaar (n = 24), de GGD/jeugdarts en de politie (beide n = 20). Het gemiddelde aantal leerlingen waarover de betrokken scholen met deze instellingen contact hadden varieert aanzienlijk, namelijk respectievelijk 7 (leerplichtambtenaar), 61 (GGD/jeugdarts) en 5 (politie) leerlingen per school. Andere externe instellingen waar scholen relatief veel contact mee hebben gehad zijn in aflopende frequentie de RIAGG (n=17, gemiddeld 5 leerlingen per school), Bureau Jeugdzorg (n=14, gemiddeld 9 leerlingen per school), scholen voor speciaal onderwijs (n=13, gemiddeld 8 leerlingen per school) en Bureau HALT (n=10, gemiddeld 7 leerlingen per school). Met de overige externe instellingen zeggen de scholen (veel) minder contact te hebben. Relatief heel weinig contact is er met welzijnsinstellingen (zoals tieneropvang, club- en buurthuiswerk en het AMW). Hoewel slechts 4 scholen aangeven contact te hebben gehad met het AMW, is het gemiddeld aantal leerlingen per school voor deze voorziening wel hoog te noemen, namelijk 17.

De rapportcijfers voor de externe instellingen variëren. Voor een groot aantal externe instellingen is deze waardering als gevolg van het kleine aantal responderende scho-

len instellingen slecht te beoordelen. De rapportcijfers, de range en het aantal scholen dat een cijfer heeft gegeven, zijn na te lezen in de laatste drie kolommen van tabel 16.

Met behulp van de hiervoor genoemde externe instellingen zegt het merendeel van de scholen meestal wel in staat te zijn om problemen van leerlingen in een vroegtijdig stadium te signaleren (74%) (zie tabel 17).

Tabel 17 Is men in uw school, met behulp van het huidige netwerk van contacten, in staat problemen van leerlingen in een vroegtijdig stadium te signaleren?

	<i>aantal</i>	<i>%</i>
Meestal wel	29	74%
Soms wel, soms niet	5	13%
Meestal niet		
Niet ingevuld	5	13%
<i>Totaal</i>	<i>39</i>	<i>100%</i>

4.3 Contacten van de school met (Bureau) Jeugdzorg

Nadat de contacten van scholen met 21 externe instellingen werden bevraagd (zie vorige hoofdstuk), is vervolgens dieper ingegaan op de relatie van de scholen met Bureau Jeugdzorg. Het gaat daarbij om vragen als ‘welke inbreng heeft Bureau Jeugdzorg thans in uw school?’ en ‘zijn er (...) voldoende afspraken gemaakt over de inzet van Bureau Jeugdzorg?’. Daarbij zijn steeds vijf aspecten van Bureau Jeugdzorg naar voren gebracht:

- deelname aan het zorgteam
- consultatie van leerkrachten en school
- deskundigheidsbevordering van medewerkers
- screening en (aanvullende) diagnostiek, en
- hulpverlening aan gezinnen of kinderen.

Bureau Jeugdzorg heeft volgens de respondenten vooral inbreng in de scholen door de deelname aan het zorg(advies)team en door het bieden van hulpverlening aan gezinnen of kinderen (zie tabel 18). In de meeste gevallen zijn er geen structurele afspraken gemaakt over de inzet van Bureau Jeugdzorg op de verschillende

aspecten. Alleen op het gebied van deelname aan een zorg(advies)team zijn iets vaker wel dan niet structurele afspraken gemaakt (tabel 19).

In een toenemend aantal scholen voor voortgezet onderwijs gaat de ondersteuning van Bureau Jeugdzorg verder dan deelname aan het zorg(advies)team en screening en (aanvullende) diagnostiek. Meer dan de helft van de scholen (55%) vindt dit een wenselijke ontwikkeling: op drie scholen is een dergelijke inzet reeds gerealiseerd, op drie scholen is het in ontwikkeling en 15 scholen geven aan dat het een wenselijke ontwikkeling is, maar dat men er (nog) niet mee bezig is. Slechts een drietal scholen (8%) is van mening dat dit geen wenselijke ontwikkeling is (zie tabel 20).

In toenemende mate is de jeugdzorg actief bij het realiseren van een opvangvoorziening voor gedragsmoeilijke kinderen van scholen voor voortgezet onderwijs, ook wel time out-voorzieningen genoemd. Het gaat hier om een tijdelijke opvang met het doel nader onderzoek te doen naar de bestaande problemen, passende hulpverlening te bieden en de jongeren en scholen in principe te begeleiden bij terugkeer op de eigen school.

In acht van de 39 scholen functioneren deze time out-

Tabel 18 Welke inbreng heeft Bureau Jeugdzorg thans in uw school? (n = 39)

	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>niet ingevuld</i>
A. Deelname aan zorg(advies)team	46%	33%	21%
B. Consultatie aan leerkrachten en school	33%	46%	21%
C. Deskundigheidsbevordering van medewerkers	8%	72%	21%
D. Screening en (aanvullende) diagnostiek	28%	41%	31%
E. Hulpverlening aan gezinnen of kinderen	46%	28%	26%

Tabel 19 Zijn er voor de volgende aspecten structurele afspraken gemaakt over de inzet van Bureau Jeugdzorg? (n = 39)

	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>niet ingevuld</i>
A. Deelname aan zorg(advies)team	39%	33%	3%	26%
B. Consultatie aan leerkrachten en school	23%	36%		41%
C. Deskundigheidsbevordering van medewerkers	5%	39%		56%
D. Screening en (aanvullende) diagnostiek	15%	36%	3%	46%
E. Hulpverlening aan gezinnen of kinderen	21%	41%		39%

voorzieningen in het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs en op één school functioneert de time out-voorziening op de school zelf (zie tabel 21). De acht scholen die vervolgens een oordeel geven over deze voorziening zijn overwegend positief (zie tabel 22).

Tabel 20 In een toenemend aantal scholen voor voortgezet onderwijs gaat de ondersteuning van Bureau Jeugdzorg verder dan deelname aan het zorgteam, screening en (aanvullende) diagnostiek. In nauwe samenspraak met de leerlingenzorg levert Bureau Jeugdzorg in het kader van de indicatiestelling directe en concrete hulpverlening aan kinderen en gezinnen en ondersteuning van scholen, deskundigheidsbevordering van scholen en intensieve consultatie. Vindt u dit voor uw school een wenselijke ontwikkeling of juist niet?

	<i>aantal</i>	<i>%</i>
Ja, reeds gerealiseerd op school	3	8%
Ja, in ontwikkeling	3	8%
Ja, (nog) niet in ontwikkeling	15	39%
Nee, geen behoefte	3	8%
Weet niet	5	13%
Niet ingevuld	10	26%
Totaal	39	100%

Tabel 21 In toenemende mate is de jeugdzorg actief bij het realiseren van een opvangvoorziening voor gedragsmoeilijke kinderen van scholen voor voortgezet onderwijs, ook wel time out-voorzieningen genoemd. Het gaat hier om een tijdelijke opvang met het doel nader onderzoek te doen naar de bestaande problemen, passende hulpverlening te bieden en de jongeren en scholen in principe te begeleiden bij terugkeer op de eigen school. Functioneren deze voorzieningen op uw school of in uw samenwerkingsverband voortgezet onderwijs?

	<i>aantal</i>	<i>%</i>
Nee	20	51%
Ja, op mijn school	1	3%
Ja, in ons vo/svo-samenwerkingsverband	8	21%
Niet ingevuld	10	26%
Totaal	39	100%

Tabel 22 Wat is uw oordeel over deze voorziening?

	<i>aantal</i>	<i>%</i>
Goed	2	5%
Redelijk	5	13%
Onvoldoende	1	3%
Slecht		
Niet ingevuld	1	3%
Vraag niet van toepassing	30	77%
Totaal	39	100%

4.4 Leerlingbegeleiding en pedagogisch klimaat

Een school wordt onder andere gekenmerkt door leerlingbegeleiding en het pedagogisch klimaat. Aan de scholen zijn 25 stellingen voorgelegd die hiermee te maken hebben. De scholen hebben per stelling een score van 0 tot en met 8 gegeven. Deze scores hebben de volgende betekenis:

- 0 = niet aanwezig
- 1 = in zeer geringe mate aanwezig / functionerend
- 2 = in geringe mate aanwezig / functionerend
- 3 = in bijna de helft van de gevallen aanwezig / functionerend

- 4 = in de helft van de gevallen aanwezig / functionerend
- 5 = in iets meer dan de helft van de gevallen aanwezig / functionerend
- 6 = in duidelijke mate aanwezig / functionerend
- 7 = in zeer grote mate aanwezig / functionerend
- 8 = steeds aanwezig / functionerend

In tabel 23 is na te lezen welke stellingen voorgelegd zijn en hoe de 39 scholen daarop gereageerd hebben. De scholen die geen cijfer hebben gegeven voor een stelling zijn ondergebracht onder de kolom 'niet ingevuld'. Het overall beeld is dat de genoemde kenmerken voor het overgrote deel van de scholen volgens de respondenten in meer dan de helft van de gevallen aanwezig zijn/functioneren (score 5 tot en met 8).

Tabel 23 Een school wordt onder andere gekenmerkt door leerlingbegeleiding en het pedagogisch klimaat. Wilt u in onderstaande tabel bij elk kenmerk aangeven in hoeverre in uw school het betreffende kenmerk aanwezig is? De scores variëren steeds van 0 tot en met 8 (zie toelichting). (n = 39)

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	niet ingevuld
a. De school heeft een adequaat systeem om de vorderingen van de leerlingen te volgen.					3%		33%	21%	36%	8%
b. De school heeft een functionerend systeem voor signalering en diagnose van leerlingen met problemen.					3%	5%	46%	33%	5%	8%
c. De school beschikt over een adequate hulpstructuur om leerlingen met problemen op te vangen en te begeleiden.							28%	41%	23%	8%
d. De effectiviteit van de hulp wordt structureel nagegaan.			3%	3%	3%	23%	41%	18%	3%	8%
e. De school heeft een beleid om verzuim te voorkomen.			3%			3%	15%	33%	39%	8%
f. De school maakt gebruik van relevante informatie over de leerlingen, waaronder de informatie van de basisschool.	5%				3%		5%	44%	36%	8%
g. Bij het signaleren en de aanpak van leer- en ontwikkelingsproblemen werken leraren en begeleiders systematisch en doelgericht samen.	3%		5%			13%	39%	26%	5%	10%
h. Zo nodig wordt externe hulp ingeschakeld als de eigen mogelijkheden ontoereikend zijn.					3%	18%	8%	39%	26%	8%
i. Alle leerlingen krijgen voldoende training in studievaardigheden.			3%			21%	41%	23%	5%	8%
j. De leerlingen krijgen voldoende studiebegeleiding.			5%	3%		5%	49%	21%	10%	8%
k. De school voert een bewust taalbeleid op maat en integreert dat in alle lessen.	8%		13%	3%	5%	26%	10%	21%	3%	13%

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	n.i.
l. In de school gaan de leerlingen, leraren en overig personeel positief met elkaar om.						3%	33%	28%	28%	8%
m. De leerlingen voelen zich verbonden met de school.					3%	3%	33%	46%	8%	8%
n. De algemene ruimtes van de school bieden een leerling-vriendelijke aanblik.			3%	3%	5%		23%	46%	13%	8%
o. De school organiseert activiteiten om de algemene betrokkenheid van leerlingen en ouders/verzorgers bij de school te vergroten.	3%		5%		3%	8%	26%	44%	5%	8%
p. De school waakt over de veiligheid van de leerlingen en hun bezittingen.			3%			8%	13%	54%	15%	8%
q. Het personeel hanteert de afgesproken gedragsregels consequent.				3%	5%	10%	36%	36%	3%	8%
r. Ouders/verzorgers worden door de school actief en regelmatig betrokken bij de schoolloopbaan van hun kind (voorwaarden, inzet, gedrag, perspectieven).				3%			28%	44%	18%	8%
s. Ouders/verzorgers die weinig bekend zijn met het onderwijssysteem (allochtone ouders/verzorgers, ouders/verzorgers in achterstandssituaties) worden actief benaderd om hen daaromtrent te informeren.	8%	3%	13%	3%	8%	15%	18%	13%	5%	15%
t. De leraren tonen in gedrag en taalgebruik respect voor de leerlingen.						3%	31%	41%	18%	8%
u. De leraren bevorderen het onderling respect tussen de leerlingen.						5%	33%	39%	15%	8%
v. De leraren geven blijk van positieve verwachtingen van de leerlingen.						13%	46%	23%	10%	8%
w. De leraren bevorderen een goede werkhouding van de leerlingen.						8%	36%	36%	13%	8%
x. De leraren behandelen alle leerlingen gelijkwaardig.						3%	36%	39%	15%	8%
y. De leraren creëren in de onderwijsleersituatie ordelijke werkomstandigheden.						3%	28%	46%	15%	8%

